VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVA DĚTÍ V OBLASTI DOPRAVNÍ BEZPEČNOSTI

Autor práce: Flachsová Nikola
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Kavan Štěpán, Ph. D.
Katedra: Katedra právních odborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z.ú.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Nikola Flachsová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Výchova a vzdělávání v dopravní bezpečnosti

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Education of children in road traffic safety

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Kavan, Ph. D.

Datum zadání bakalářské práce: 22. srpna 2019

CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:
Hlavním cílem práce je zjistit, jak jsou děti na základních školách vzdělávány v oblasti dopravní bezpečnosti a jaké jsou způsoby jejich vzdělávání. Dalším cílem je zhodnotit znalosti v oblasti dopravní bezpečnosti u dětí starších 8 let. Vedlejším cílem práce je charakterizovat dokumenty a základní přístupy v oblasti vzdělávání dopravní bezpečnosti.

Student: Nikola Flachsová	25.10.19 *datum*	 *podpis*
Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Kavan, Ph. D.	11.11.19 *datum*	 *podpis*

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	11.11.19 *datum*	 *podpis*
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	25.11.19 *datum*	 *podpis*
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	2.12.2019 *datum*	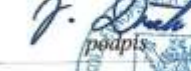 *podpis*

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí (ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Kavanovi, Ph. D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

FLACHSOVÁ, N. *Vzdělávání a výchova děti v oblasti dopravní bezpečnosti: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 75 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Kavan, Ph. D.

Klíčová slova: dopravní bezpečnost, dopravní výchova, žáci 4. a 5. tříd ZŠ, vzdělávání, silniční provoz

Bakalářská práce je zaměřena na zkoumání znalostí žáků 4. a 5. tříd základních škol v oblasti dopravní výchovy v různých městech České republiky. Je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaměřuje na všeobecné vzdělávání na základních školách, možnosti samovzdělávání, které jsou dětem volně dostupné. Dále představuje naučnou dětskou literaturu, která je dostupná v městských knihovnách. Popisuje děti jako účastníky silničního provozu. Hlavním cílem praktické části je zjistit, pomocí dotazníkového šetření, znalosti dětí v této oblasti a jejich připravenost na samostatný pohyb na pozemních komunikacích na kole či koloběžce. Zda znají obecná pravidla bezpečného pohybu a zda umí využívat získané znalosti v praxi. Dalším cílem praktické části je zjistit pedagogovo vzdělání z oblasti dopravní bezpečnosti, jak si doplňuje a rozšiřuje obzory v této oblasti v současnosti, co a jak vyučuje, jaké používá pomůcky a zda má nějakou koncepci do budoucnosti.

ABSTRACT

FLACHSOVÁ, N. *Education and upbringing children in the field of transport safety: bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2020. 75 p. Thesis supervisor: Mgr. Štěpán Kavan, Ph. D.

Key words: transport safety, transport education, pupils of 4th and 5th classes of primary schools, education, road traffic.

The bachelor thesis is focused on examining the knowledge of pupils of the 4th and 5th classes of primary schools in the field of transport education in different cities of the Czech Republic. It is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part focuses on general education at primary schools, possibilities of self-education that are freely available to children. It also presents children´s non-fiction which is available in urban libraries. It describes children as road users. The main target of the practical part is to find out, using a questionnaire survey, the knowledge of children in this area and their preparedness to ride a bicycle or scooter on the roads independently. Whether they know general rules of safe movement and whether they are able to use the acquired knowledge in practice. Another target of the practical part is to discover the educator´s education in the field of transport safety, how he complements and broadens his horizons in this area at present, what and how he teaches, what aids he uses and whether he has any conception for the future.

Obsah

Úvod 8
1 Cíl a metodika bakalářské práce 9
2 Teoretická část 10
2.1 Vzdělávání a rámcový vzdělávací program 11
2.1.1 Dopravní výchova na prvním stupni základních škol 12
2.2 Dopravní bezpečnost 14
2.2.1 Nauky o dopravní bezpečnosti 14
2.2.2 Dopravní hřiště 15
2.2.3 Naučná literatura 16
2.3 Děti jako účastníci silničního provozu 17
2.3.1 Děti jako oběti dopravních nehod 18
3 Praktická část 19
3.1 Dotazníkové šetření 20
3.2 Zhodnocení dotazníkového šetření 52
3.3 Strukturovaný rozhovor s učiteli na prvním stupni základních škol 54
3.3.1 Jednotlivé rozhovory 54
3.4 Zhodnocení rozhovorů 59
Závěr 61
Seznam použitých zdrojů 63
Seznam zkratek 65
Seznam grafů 66
Seznam obrázků 68
Seznam příloh 69
Přílohy 70

Úvod

V době zvýšeného nárůstu motorismu je znalost pravidel provozu na pozemních komunikacích nutností. Nejohroženějšími účastníky provozu jsou bezesporu děti. Dopravní výchova není v České republice zařazena jako povinný předmět v mateřských, základních ani středních školách, ale je pouze zařazena do Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Připravenost dětí na samostatný a bezpečný pohyb v dopravním prostředí je cílem dopravní výchovy v každé základní škole. Dopravní výchova je pouze součást jiných předmětů a její obsah je probírán jen v ostatních vyučovacích hodinách. Díky tomu mohou být znalosti pravidel bezpečného chování v oblasti silniční dopravy nedostačující.

Některá města vybudovala pro děti dětská dopravní hřiště, která souží k nácviku dopravních situací a dodržování pravidel v praxi. Jsou to nejvhodnější a nejbezpečnější místa, kde si děti mohou vyzkoušet to, co je naučili rodiče či pedagogové ve školách. Samotný pohyb po chodnících, popřípadě jízda po silnicích, hry dětí v obytné zóně, apod. vyžadují, aby se děti naučily automaticky dodržovat základní pravidla, aby nebyla ohrožena jejich bezpečnost. Již při cestě do školky, školy, či například při cestě s rodiči na nákup, se děti stávají účastníky silničního provozu, kdy se musejí naučit, kde a jak správně přejít vozovku.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem práce je zjistit, jak jsou děti na základních školách vzdělávány v oblasti dopravní bezpečnosti a jaké jsou způsoby jejich vzdělávání. Dalším cílem je zhodnotit znalosti v oblasti dopravní bezpečnosti u dětí starších 8 let. Vedlejším cílem práce je charakterizovat dokumenty a základní přístupy v oblasti vzdělávání dopravní bezpečnosti.

Práce se zabývá výchovou a vzděláváním dětí v oblasti dopravní bezpečnosti. Je zaměřena konkrétně na děti 4. a 5. třídy 1. stupně ZŠ, jelikož se v tomto věku mohou stát samy účastníky silničního provozu a je nezbytně nutné, aby znaly základní pravidla silničního provozu. Ke splnění cíle jsou především využity metody literární rešerše, obsahové analýzy dokumentů, dotazníkové šetření, syntéza, porovnání a strukturovaný rozhovor. Literární rešerše spolu s obsahovou analýzou slouží k utřídění a shromáždění relevantních informačních zdrojů. Dotazníkovým šetřením je zjišťován aktuální stav vzdělávání dětí na prvním stupni základních škol. Strukturovaný rozhovor s učiteli prvního stupně ZŠ má za úkol zjistit, jakým způsobem jsou děti informovány o dopravní bezpečnosti ve školách na prvním stupni. Závěrečná syntéza má odhalit případné nedostatky v obecném vzdělávání dopravní bezpečnosti v různých městech ČR.

2 Teoretická část

Je nutné vzdělávat a vychovávat děti v oblasti dopravní bezpečnosti, učit je předvídat možné hrozící nebezpečí, naučit je základní pravidla týkající se běžného provozu na pozemních komunikacích, protože se stávají účastníky provozu téměř každý den. Naučit děti základní pravidla pro bezpečný pohyb na silnicích, chodnících, cyklostezkách atd., tak, aby je chápaly jako automatiku, je vzhledem k jejich každodenní bezpečnosti důležité již od předškolního věku. Děti by se měly nejprve naučit, jak se co nejvíce bezpečně chovat jako chodec coby účastník provozu. Znát pravidla pro chůzi po chodníku, respektive po stezce pro chodce, chůzi po vozovce, přecházení vozovky na vyznačených přechodech pro chodce, přecházení vozovky mimo vyznačený přechod pro chodce, dále by měly znát, jak se bezpečně chovat v obytné a pěší zóně.

Velký počet dětí si oblíbilo jízdu na koloběžkách. Dle zákona o silničním provozu platí, že koloběžka má statut jízdního kola.[1] Platí zde tedy i ustanovení § 58 odstavce 2, zákona o silničním provozu: *„Dítě mladší 10 let smí na silnici, místní komunikaci a veřejně přístupné účelové komunikaci jet na jízdním kole jen pod dohledem osoby starší 15 let; to neplatí pro jízdu na chodníku, cyklistické stezce a v obytné a pěší zóně.“*[2] Z tohoto ustanovení vyplývá, že dítě starší 10 let, může samo jezdit po silnici, místní komunikaci a veřejně přístupné účelové komunikaci. Pro jízdu na koloběžce nebo jízdním kole je z pohledu bezpečnosti nezbytné, aby se děti učily dodržování povinností a základní pravidla v silničním provozu již od začátku povinné školní docházky.

[1] § 57 odst. 2, zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích
[2] § 58 odst. 2, zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích

2.1 Vzdělávání a rámcový vzdělávací program

Pojem dopravní výchova dětí lze chápat, jako přípravu dětí k bezpečnému užívání chodníků či pozemních komunikací v silniční dopravě. Děti by měly postupně získávat návyky bezpečného chování, uvědomovat si nástrahy a případné hrozící nebezpečí. Tyto návyky by se měly budovat již od brzkého věku od jejich rodičů, kdy jsou vedeny za ruku a poprvé vstupují do vozovky.[3]

Vzdělávání v České republice je zastřešeno základním dokumentem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Tento dokument se nazývá Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP). Dopravní výchova je zakotvena právě v tomto dokumentu RVP, kde by se žák měl naučit „*vnímat dopravní situaci, správně ji vyhodnotit a vyvodit odpovídající závěry pro své chování jako chodec a cyklista. Dále uplatňuje základní pravidla silničního provozu pro cyklisty a správně vyhodnotí jednoduchou dopravní situaci na hřišti.*“[4][5]

Obsahem RVP je návrh na rozložení učiva pro jednotlivé ročníky na základní škole. Začlenění dopravní výchovy do základních škol na 1. stupni ZŠ má za úkol naučit žáky bezpečnosti v silničním provozu, získat vědomosti, znát a naučit se dodržovat pravidla a předvídat možné nebezpečí. Hlavním cílem dopravní výchovy je snížit nehodovost a neohrožovat žádné účastníky provozu.

Dopravní výchovu na základních školách přednášejí buď samotní kantoři v rámci jiného vyučujícího předmětu, anebo v případě spolupráce se školou může dopravní výchovu prezentovat městská policie, Policie České republiky, neziskové organizace nebo jiné externí firmy, které se zabývají touto problematikou. MŠMT předložilo *Podklady k výuce témat výchovy na základních školách.* Tento materiál slouží jako podklad pro učitele od školního roku 2013/2014, podle kterého se může vhodně rozložit učivo pro 1. stupeň základní školy.[6]

[3] ŠTIKAR, J., HOSKOVEC J. a ŠMOLÍKOVÁ J. *Psychologie v dopravě*. Praha, 2003, s. 189.
[4] *Národní ústav pro vzdělání: Dopravní výchova* [online]. 2019 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6467
[5] Vzdělávání v oblasti dopraví výchovy. Centrum dopravního výzkumu [online]. 2017 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.czrso.cz/clanek/vzdelavani-v-oblasti-dopravi-vychovy/?id=1697
[6] Podklady k výuce témat dopravní výchovy v základních školách. Metodický portál RVP [online]. 2012 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16447/podklady-k-vyuce-temat-dopravni-vychovy-v-zakladnich-skolach.html/

2.1.1 Dopravní výchova na prvním stupni základních škol

Cílem dopravní výchovy na 1. stupni základní školy je naučit žáka aplikovat bezpečné zásady a dodržovat základní pravidla účastníka provozu na pozemních komunikacích, které platí pro chodce a cyklisty.[7] Základními pravidly, která platí pro chodce, se rozumí dodržovat svislé či vodorovné dopravní značení, které se užívá pro bezpečné přecházení vozovky, či dodržování zásad pro bezpečnou chůzi po chodníku.

Naučit děti samostatně využívat městskou hromadnou dopravu a dodržovat pravidla při jejich přepravě. Dbát zvýšené opatrnosti při přecházení vozovky po přechodu pro chodce, uvědomovat si, že autobus hromadné dopravy, tramvaj či trolejbus mají delší brzdnou dráhu než osobní automobil. Jedno z nejdůležitějších pravidel, co se týče městské hromadné dopravy, je apelovat na pravidlo přednosti tramvaje před chodcem na přechodu pro chodce. Vědět, jakou přivolat pomoc při dopravní nehodě, jak se při této situaci zachovat bezpečně pro sebe samého a zároveň umět pomoci.[8] Znát telefonní kontakty na tísňové linky, vědět, koho přivolat při různých situacích a vědět, kdy zalarmovat Integrovaný záchranný systém.

Děti ve věku 6-9 let by tedy měly znát teoretické znalosti pravidel provozu na pozemních komunikacích, jedná se především o chůzi po chodníku, chůzi po vozovce, bezpečné přecházení vozovky s automatickým a důkladným rozhlédnutím se v různých situacích. Dále by se měly naučit vnímat umístění dopravních značek a rozeznat jejich význam. Vědět, kde jsou bezpečná místa pro hry, rozpoznat hrozící nebezpečí při hře blízko vozovky. Umět přivolat pomoc při dopravní nehodě, znát telefonní čísla na tísňové linky. Dokázat rozdělit dopravní značky dle jejich významu na výstražné, zákazové, příkazové a informativní.[9]

Na děti, které navštěvují 4. - 5. třídu a jsou ve věku mezi 9. až 12. rokem, jsou kladeny především důrazy na znalosti pro základní podmínky pro jízdu na jízdním kole v provozu na pozemních komunikacích. Od deseti let je dle zákona o silničním provozu[10] povoleno jezdit na jízdním kole samostatně v silničním provozu. Pro samostatnou jízdu je důležité, aby děti ovládaly potřebnou znalost dopravních předpisů, věděly, co je při jízdě na kole zakázáno, jako například nebezpečný způsob jízdy

[7] LÍMOVÁ, L. *Teorie dopravní výchovy*. Praha, 2006, s. 21.
[8] LÍMOVÁ, L. *Teorie dopravní výchovy*. Praha, 2006, s. 22.
[9] LÍMOVÁ, L. *Teorie dopravní výchovy*. Praha, 2006, s. 53-54.
[10] § 58 odst. 2, zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích

v podobě jízdy bez držení řídítek, vození předmětů na řídítkách nebo při jízdě na kole vést psa. Mezi základní pravidla pro jízdu na jízdním kole také patří dávání znamení o změně směru jízdy, který cyklista dává paží. Při samostatné jízdě na jízdním kole se cyklisté nevyhnou křižovatkám, kde je nutné znát přednosti v jízdě. Jedná se o křižovatky, které jsou označeny dopravními značkami buď svislými či světelnými, nebo se může jednat o křižovatky, které nejsou upraveny dopravním značením. Rozeznat a dodržovat význam svislých dopravních značek.[11] Každý cyklista musí znát povinnou výbavu jízdního kola, která je stanovena v povinné výbavě motorových vozidel.[12] Důležité je naučit děti, že počasí má vliv na bezpečnost jízdy, nutnost použití předepsaných světel na jízdním kole, zvolit vhodný oděv, ideálně s pestrým zbarvením, dávat pozor na stav pozemní komunikace, kde se může nacházet štěrk, bláto, popadané listí, louže a s tím spojené nebezpečí vzniku smyku.

[11] LÍMOVÁ, L. *Teorie dopravní výchovy*. Praha, 2006, s. 55-56.
[12] vyhláška č. 341/2014 Sb., ve znění vyhlášky č. 206/2018 Sb., příloha č. 12

2.2 Dopravní bezpečnost

Dopravní bezpečnost má vliv na chování člověka v dopravním prostředí, na respektování a dodržování stanovených pravidel, na zodpovědnosti, na uvědomění si svých možností vzhledem ke svým dosaženým zkušenostem.

Pojem dopravní bezpečnost se může chápat jako předcházení ohrožení života, zdraví či vzniku škody na majetku. Tyto situace nastávají při dopravních nehodách. Dopravní nehodu definuje zákon o silničním provozu takto: *„Dopravní nehoda je událost v provozu na pozemních komunikacích, například havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu.“*[13] Hlavní příčinou dopravních nehod je chyba lidského faktoru, až po té technický stav vozidla či stav vozovky.[14] Účastníkem dopravní nehody se může stát kdokoliv a nejvíce náchylní k úrazu bývají chodci než ostatní účastníci provozu. Děti patří vzhledem k nedostatečnému rozumovému chápání k nejvíce ohroženým chodcům, kteří se zúčastňují silničního provozu. Velký důraz by se měl přikládat k dětem ve věku od 5-8 let, kdy vstupují do škol, a může zde nastat situace, kdy je čeká jejich první samostatná cesta.[15]

2.2.1 Nauky o dopravní bezpečnosti

Vzniku možného rizika při účasti v silniční dopravě lze předcházet naukou základních pravidel o dopravní bezpečnosti již od předškolního věku dítěte. Počáteční znalosti může dítě získávat od rodičů, ve školce či základní škole. Naukou o dopravní bezpečnosti se zabývají preventivní programy, které mají za úkol připravit dítě na samostatnou bezpečnou cestu. Hlavním koordinačním subjektem bezpečnosti silničního provozu v České republice je oddělení Ministerstva dopravy České republiky, je útvar nazývaný BESIP. Tento útvar se zabývá především metodikou dopravní výchovy na základních školách, věnuje se převážně dětem a jejich bezpečnému pohybu na cestách, učí je, jak se správně a bezpečně zachovat v různých situacích, které mohou nastat v silničním provozu. S ohledem na dopravní bezpečnost se BESIP věnuje všem věkovým kategoriím a také všem účastníkům silničního provozu, kdy pořádá různé

[13] § 47 odst. 1, Zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích
[14] ŠTIKAR, J., HOSKOVEC J. a ŠMOLÍKOVÁ J. *Psychologie v dopravě*. Praha, 2003, s. 185.
[15] ŠTIKAR, J., HOSKOVEC J. a ŠMOLÍKOVÁ J. *Psychologie v dopravě*. Praha, 2003, s. 185.

kampaně a akce, které mají za cíl předcházet nebezpečným situacím v silniční dopravě. Nejvíce se však věnuje těm, kteří patří mezi nejohroženější účastníky provozu, a to děti. V rámci spolupráce, například s Městskou policií hlavního města Prahy, vytváří společné školení, které pak MP hl. m. Prahy může přednášet na různých besedách či jiných pořádaných akcích zaměřených právě konkrétnímu cílovému publiku.

BESIP se věnuje dětem již od předškolního věku, kdy je formou her učí základním pravidlům. Příkladem může být vytvoření uceleného konceptu dopravní výchovy pro děti a žáky od 3-18 let. Tento koncept vznikl ve spolupráci s nakladatelstvím Fraus. Koncept je rozdělen do tří částí, kdy se v jedné části věnuje dopravní výchově pro mateřské školy. Různá cvičení jsou vedeny formou procvičování základních barev, geometrických tvarů a pravolevé orientace. Pro malé děti jsou tato cvičení zábavná, poutavá ale především poučná.[16] Zbylé dva koncepty se věnují výukou dopravní výchovy na základních školách, kde kromě cíle schopnosti samostatně vystupovat v roli chodce, cyklisty, cestujícího v automobilu či v prostředcích městské hromadné dopravy, je také naučit žáky aplikovat znalosti, dovednosti a prosociálního chování v praxi.[17]

2.2.2 Dopravní hřiště

Dovednosti a vědomosti, které děti načerpaly od rodičů či z přednášek od vyučujících dopravní výchovu, mohou nejlépe a nejbezpečněji natrénovat na dětském dopravním hřišti. Jedny z prvních dětských dopravních hřišť vznikly v Československé republice v polovině šedesátých let. Tyto hřiště nebyly pod dohledem lektora a děti tedy po hřištích jezdily nekontrolovaně, byly spíše herní atrakcí, než aby děti připravily na samostatný vstup do silničního provozu. První stálá a pojízdná hřiště, která již měla stanovena pravidla a měla regulovaný výcvik, vznikla na sklonku šedesátých let. Postupem času se hřiště zdokonalovala, zvyšovala se efektivita činnosti, vznikal zde určitý harmonogram, kdy hřiště začaly přispívat ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu.[18] K roku 2018 je v České republice postaveno celkem 221 dětských dopravních hřišť, která jsou rozmístěna do všech krajů České republiky. Na dopravním

[16] IBesip. www.ibesip.cz [online]. Praha: Fraus, 2018 [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Predskolni-deti/Dopravni-vychova-pro-MS-interaktivne

[17] IBesip. *Www.ibesip.cz* [online]. Praha: Fraus, 2018 [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Zaci-zakladnich-skol

[18] VOTRUBA, J. a IRA, J. *Dětská dopravní hřiště: výstavba, provoz a metodika výcviku*. 2., přeprac. vyd. Ilustroval VASILEV, L. Praha, 1985. Účelové náklady.

hřišti si děti mohou zkusit teoretické znalosti, které se naučily při dopravní výchově a formou hry si nacvičují dopravní provoz.

2.2.3 Naučná literatura

Základy bezpečného chování na ulici, chodníku ale i na vozovce se mohou děti naučit i díky knihám. Nejmenším se věnují autoři dětských pohádek, jako je například kniha *„Hravá autoškola“* od autorky pí. Pospíšilové Zuzany, která dětem vysvětluje základní pravidla pro chodce, vysvětluje světelné signály na semaforu, učí mladé cyklisty, jak na kole jezdit bezpečně a jaká pravidla musí cyklista dodržovat. V knize se autorka věnuje podrobně základním dopravním značkám, které by měl každý cyklista znát.

Další zajímavou a poučnou knihou pro děti v oblasti nauky o dopravní výchovy jsou *„Dopravní pohádky“*, které napsala pí. Hlavatá Dana. Tato autorka se ve své knize věnuje především malým chodcům při přecházení vozovky, pravidlům slušného chování v prostředcích městské hromadné dopravy nebo jak by se děti měly chovat v obytné zóně. Dále zmiňuje, jak se děti mají zachovat, uslyší-li zvukové výstražné znamení a je zde zmínka na tísňová volání.

„Pozor červená!“ je název další knihy pro děti, autorkou je pí. Primusová Hana, která se věnuje těm nejmenším. Procvičuje s dětmi barvy, které se objevují na semaforu, dále procvičuje strany levé a pravé ruky, upozorňuje děti, kde je nebezpečné si hrát, vysvětluje důležitost reflexního oblečení pro bezpečnost dětí a také se věnuje mladým cyklistům. Tato kniha je v každé z kapitol zakončena hravými úkoly na procvičení.

Okrajově dopravními pravidly se zabývá i kniha *„Encyklopedie Larousse doprava“* od autora Besson Agnés. Autor formou obrázků popisuje jízdní kola, různé dopravní prostředky, zmiňuje pohotovostní vozidla, vysvětluje právo přednosti jízdy a ukazuje čtenářům, jak se mají zachovat v různých situacích, které jsou upraveny dopravními značkami.

Seznam dopravních značek, které se dětí týkají nejvíce, jak se mají chovat v městské hromadné dopravě, jak se správně připravit na chůzi ve tmě tak, aby cesta byla bezpečná, obsahuje knížka s názvem *„Moje první pravidla provozu“*, jejíž autorkou je Fournier Sophie. Na konci této knížky je vytvořen zábavní kvíz, kterým si děti procvičí znalosti, které se z knihy dozvěděly.

2.3 Děti jako účastníci silničního provozu

Účastníkem provozu na pozemních komunikacích je každý, kdo se přímým způsobem účastní provozu na pozemních komunikacích. Znamená to, že za účastníka silničního provozu se považuje chodec, řidič motorového i nemotorového vozidla, přepravovaná osoba, nebo např. i průvodce vedených zvířat, jestliže zvířata se pohybují po pozemní komunikaci.[19] Nejohroženějším účastníkem silničního provozu jsou bezesporu děti, které se teprve učí základní pravidla, se kterými se setkávají. Děti jsou závislé na dospělých, kterým důvěřují a od kterých se učí i ty nejzákladnější pravidla, aby se dostaly bezpečně do stanoveného cíle. Dospělý, či starší doprovod, by měl jít dítěti příkladem a při každém možném ohrožení dítěte v provozu ho upozornit na možné riziko, aby se dalo předejít případnému nebezpečí. Vkládáním předvídavostí do dítěte se pravděpodobnost jeho ohrožení snižuje. Jedná se například o pravidla přecházení vozovky na přechodu, či mimo něj, vkládat dětem do paměti, že po každé se před přechodem musí zastavit a rozhlédnout se, že tramvaj má přednost před chodci, že na přechodu pro chodce se nesmí jet na kole ani na koloběžce, že se kolo i koloběžka musí přes přechod pro chodce převést. Vysvětlit dítěti, proč tomu tak je. Upozornit ho na různé nebezpečí, které může být vyznačeno na dopravní značce, příkladem může být červeně blikající přejezd přes koleje, blikající a houkající vozidla IZS, nebo na bezpečné chování v prostředcích MHD, v jeho nástupištích, apod.

Moderním trendem v posledních letech je jízda na koloběžkách. Dle zákona o pravidlech na pozemních komunikacích se stanovuje, že koloběžka je jako jízdní kolo, a proto se na něj vztahují stejná pravidla, která musí jeho řidič dodržovat. Znamená to tedy, že na koloběžce by se měl její řidič pohybovat při pravém okraji vozovky, nejedná-li se o osobu mladší 10 let. Koloběžka, stejně jako jízdní kolo, by měla mít svou povinnou výbavu. S pravidly silničního provozu se dítě setká i při cestě do školy. Některé děti jezdí do školy s rodiči autem, jiní sami pěšky či na koloběžce s kamarády. Je nezbytně nutné, aby děti věděly, důležitá pravidla o silničním provozu, aby nebyla ohrožena jejich bezpečnost. Při jízdě na koloběžce, či kole, přes přechod pro chodce, může mít případný střed vozidla s cyklistou tragické následky. Řidič motorového vozidla jedoucí po pozemní komunikaci nemusí mít šanci rychle jedoucího cyklistu či jezdce na koloběžce vůbec zaregistrovat.

[19] SCHRÖTER, Z. *Autoškola? Pohodlně!: 2019*. Dvacáté druhé aktualizované vydání. Plzeň: Schröter Z., [2019]. str. 153

V obytné zóně jsou zákonem o silničním provozu dovoleny hry na pozemní komunikaci. Chodci mohou užívat pozemní komunikaci v celé její šířce, ale zároveň musí umožnit vozidlům jízdu. Děti, které si hrají v obytné zóně, by měly být obezřetné a měly by si uvědomovat možné riziko příjezdu vozidla. Tím je především míněno rychlé přebíhání vozovky bez přesvědčení se bezpečného přechodu vozovky, například utíkání za míčem, se kterým se děti mohou hrát nebo jízda na koloběžce či kole. Rodič dítěte by měl na možná rizika svou ratolest připravit a dbát na dodržování základních pravidel bezpečného chování.

2.3.1 Děti jako oběti dopravních nehod

V České republice, podle statistik, se uvádí, že nyní v autech umírá více dětí, než když chodí pěšky. Ještě před rokem 1990 bylo více dětských obětí uvedených jako chodci oproti dětem v autech. Dále se uvádí, že počet usmrcených dětských cyklistů, v některých letech dosahuje nuly.[20]

Obrázek č. 1: Počty usmrcených dětí ČR

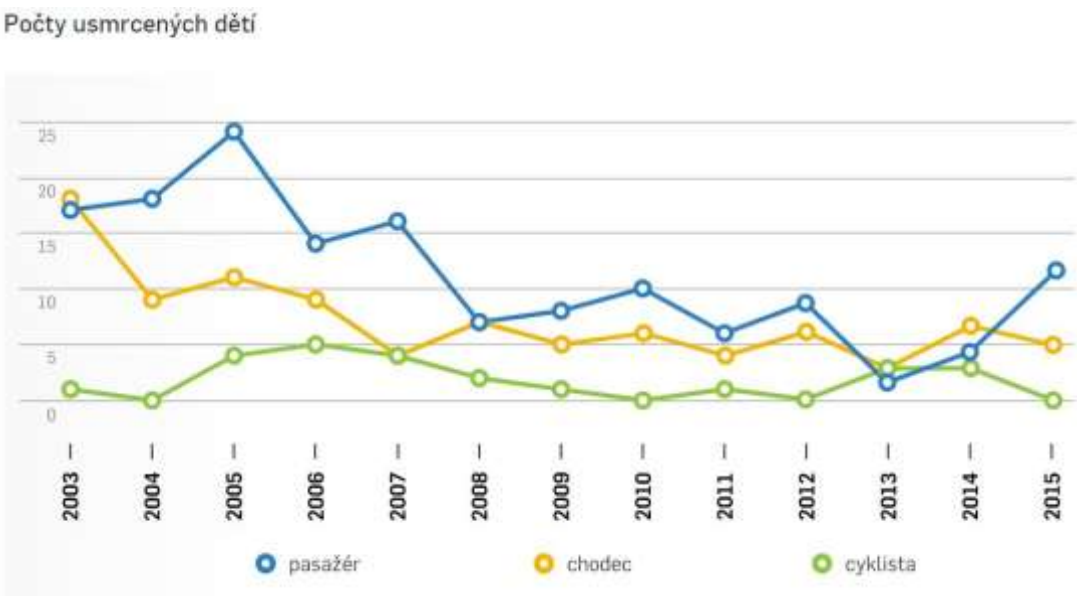

Zdroj: Statistiky ČR (www.bezpecnecesty.cz)

Každé tři minuty umírá dítě mladší 15 let někde ve světě vlivem dopravní nehody.[21]

[20] Statistiky ČR. Www.bezpecnecesty.cz [online]. Tábor, 2019 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: https://www.bezpecnecesty.cz/cz/bezpecna-jizda-v-aute/statistiky/statistiky-cr

[21] ROAD SAFETY REPORT 2019 Children on the Road. Www.dekra.com [online]. Stutfgart, Germany: dekra, 2019 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: https://www.dekra.com/media/dekra-evs-report-2019-en-92-0509.pdf

3 Praktická část

Cílem dotazníkového šetření na vybraných základních školách je zjistit, jak jsou děti vzdělávány a jak jsou připraveny na samostatný pohyb na pozemních komunikacích. Výběr žáků 4. a 5. tříd základních škol byl zvolen proto, že dle zákona o silničním provozu smějí děti mladší 10 let na silnici pouze v doprovodu osoby starší 15 let. Smějí ale s opatrností využít chodník, cyklistickou stezku nebo obytnou zónu.[22] Jejich věk se už blíží věku, kdy se budou samy rozhodovat, jak se zachovají v různých situacích a děti by měly být dostatečně připraveny na různé situace. Dotazníky byly rozdány ve vybraných základních školách ve třech krajích republiky. Veškeré dotazníky byly školám předány osobně v listinné podobě. Města byla vybrána tak, aby se dotazníkového šetření zúčastnilo město s největší koncentrací obyvatel, proto byla zvolena Praha. Ta má na svém území několik dětských dopravních hřišť, pořádají se různé sportovní soutěže a oblasti dopravní výchovy se věnují nejen školy, úřady, ale i knihovny, které vytvářejí testy pro malé čtenáře. Dotazníkové šetření probíhalo na základních školách městské části Praha 4. Do 16 základních škol bylo rozdáno celkem 500 dotazníků, z nichž bylo navráceno 436. Dále bylo zvoleno středně velké město Kadaň z Ústeckého kraje. Žije zde 18 tisíc obyvatel, disponují dětským dopravním hřištěm a je zde velký počet cyklostezek. Děti z této oblasti jsou svými rodiči často vedeny právě k cyklistice a měly by být dostatečně připraveny na bezpečnou jízdu na kole. Zde bylo rozdáno 180 dotazníků do třech základních škol, kterých se zodpovězených vrátilo 143. Posledním městem bylo vybráno město Týnec nad Sázavou ve Středočeském kraji. Jedná se o malé město o počtu necelých 6 tisíc obyvatel. Bohužel zde nemají k dispozici dětské dopravní hřiště, cyklostezky také vedou i do 10 km vzdálenějšího většího města Benešova, kam mimo jiné musí dojíždět právě na dětské dopravní hřiště. Zde byly dotazníky rozdány do dvou základních škol. Bylo rozdáno celkem 130 dotazníků, jejichž návratnost činila 101 vrácených dotazníků.

Ve druhé praktické části byly zpracovány strukturované rozhovory s učiteli, kteří vyučují dopravní výchovu na základních školách, kde bylo prováděno dotazníkové šetření. Cílem bylo zjistit, kdo děti vyučuje dopravní výchovu, respektive, zda ji vyučuje učitel, který se o danou problematiku zajímá v hlubším smyslu nebo učitel, kterému byly hodiny dopravní výchovy pouze přiděleny.

[22] *Úplné znění zákona č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)*. Vydání: dvacáté. Praha: Armex Publishing, 2018. Edice kapesních zákonů. str. 111.

3.1 Dotazníkové šetření

Otázka č. 2 - Do jaké třídy chodíš?

Dotazníky byly rozdány pouze mezi žáky čtvrtých a pátých tříd základních škol ve třech městech republiky.

Graf č. 1: Odpovědi na otázku č. 2

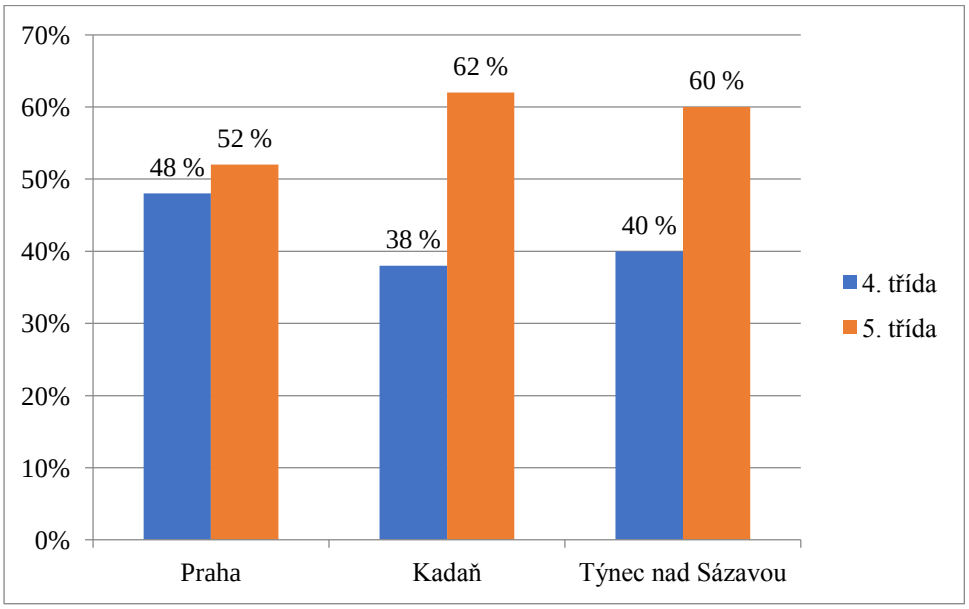

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření vyplnilo z Prahy 52 % žáků 5. tříd a 48 % žáků 4. tříd. Z města Kadaň se zúčastnilo 62 % žáků 5. tříd a 38 % žáků 4. tříd. Žáků 5. ročníku z Týnce nad Sázavou se zúčastnilo 60 % a žáků 4. tříd bylo 40 % dotazovaných.

Otázka č. 3 - Jak chodíš do školy?

Cílem této otázky je zjistit, zda děti při cestě do školy spoléhají samy na sebe, dodržují pravidla a chovají se bezpečně při cestě do školy, například při přecházení přechodu pro chodce. Při jízdě s rodiči autem mohou zachytit základní pravidla, kdy se vozidlo bude míjet jak s cyklistou, či bude pouštět chodce před přechodem pro chodce.

Graf č. 2: Odpovědi na otázku č. 3

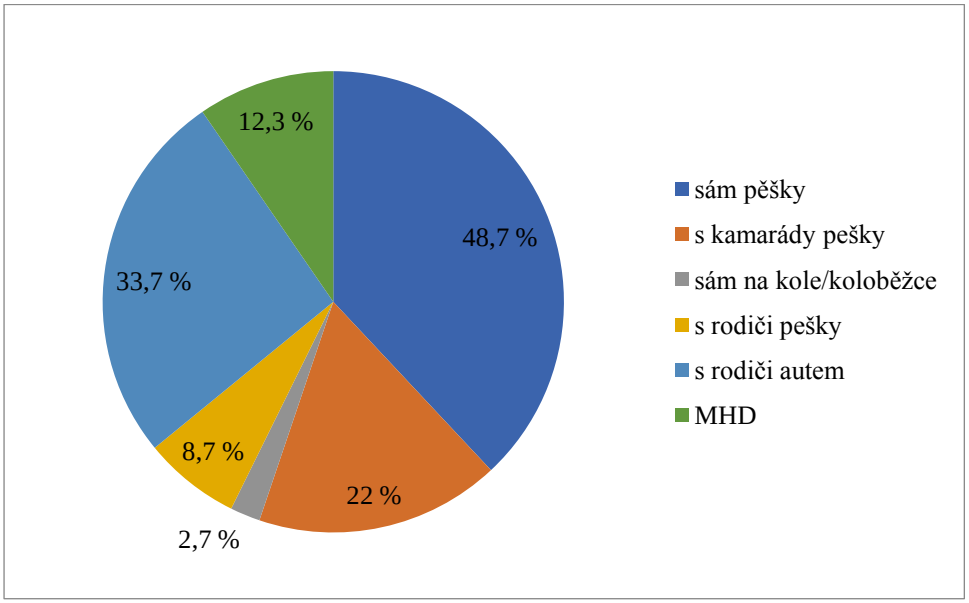

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Jedná se o všechny dotazované respondenty ze všech tří měst. Nejvíce žáků chodí do školy samo pěšky a to celkem 48,7 %. S rodiči autem jezdí do školy 33,7 % dotazovaných. S kamarády pešky chodí 22 % dětí do školy, městskou hromadnou dopravou jezdí 12,3 %, s rodiči pešky 8,7 % a na kole či koloběžce jezdí do školy 2,7 % dotazovaných.

Otázka č. 4 – Jezdíš ve volném čase na kole/koloběžce?

Otázka je mířena z důvodu zjištění, zda bude dotazníkové šetření prováděno se žáky, kteří aktivně jezdí na kole či koloběžce a musejí tedy dodržovat a znát základní pravidla.

Graf č. 3: Odpovědi na otázku č. 4

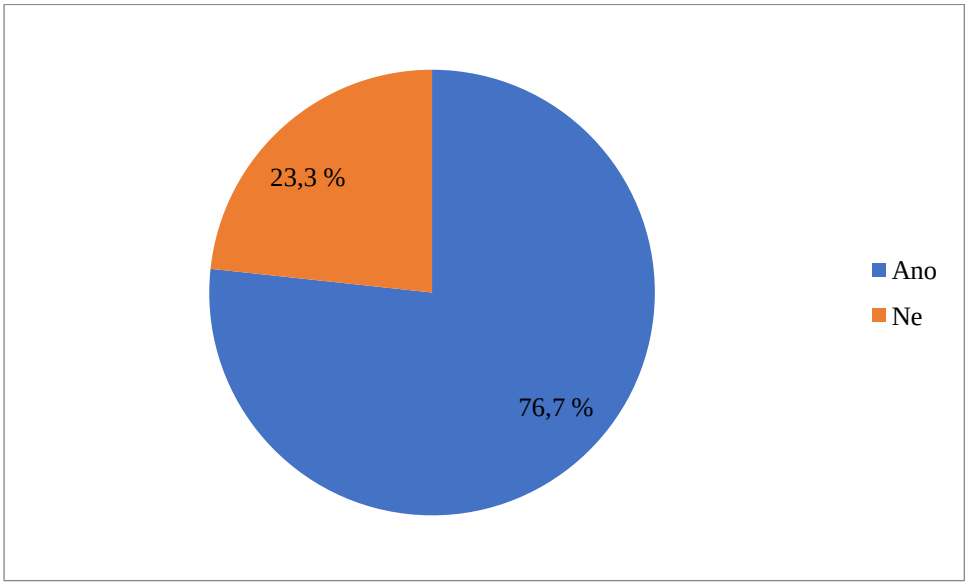

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo 76,70 %, že ve svém volném čase jezdí na kole či koloběžce (tj. 521 dětí). Ve volném čase nejezdí na kole či koloběžce 23,30 % (tj. 159 dětí).

Otázka č. 5 – Kde jezdíš na kole/koloběžce?

Cílem této otázky je zjistit, kde děti jezdí nejčastěji. Zda jezdí i na silnici, kde se přímo účastní silničního provozu a je nezbytně nutné, aby znaly základní pravidla silničního provozu.

Graf č. 4: Odpovědi na otázku č. 5

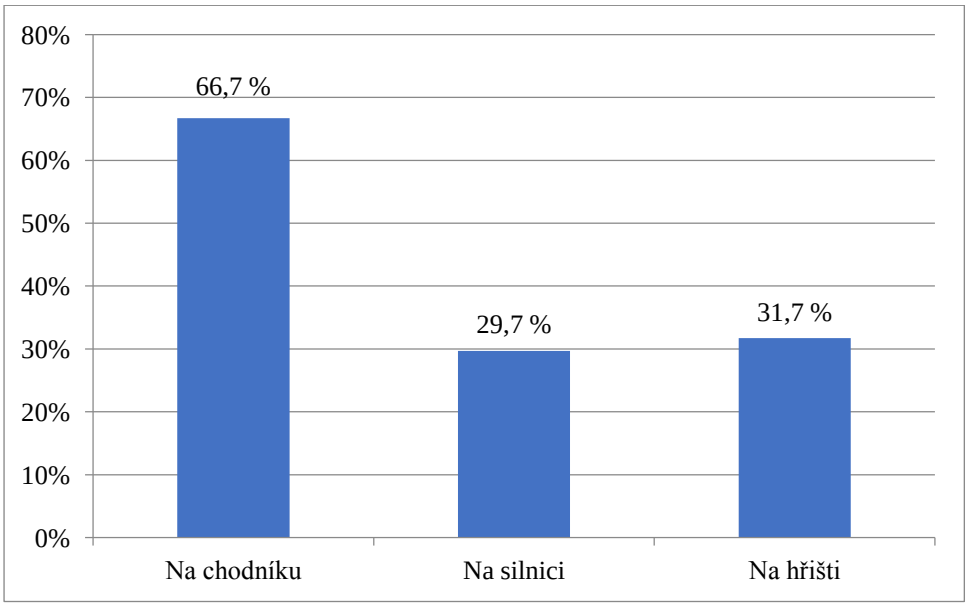

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Na otázku mohli respondenti odpovědět zaškrtnutím i více odpovědí. Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo 66,70 % (tj. 453 žáků), že jezdí na chodníku. Na hřišti jezdí 31,70 % dotazovaných (tj. 216 žáků). Odpověď na silnici zvolilo 29,70 % (tj. 202 žáků).

U některých odpovědí bylo od žáků připsáno, že na chodníku jezdí na koloběžce a na kole jezdí převážně na silnici.

Otázka č. 6 – Máš na hlavě helmu při jízdě na kole/koloběžce?

Otázkou se zjišťuje, zda děti dodržují povinnost nosit helmu při jízdě na kole či koloběžce. Při jízdě na koloběžce platí stejné povinnosti jako při jízdě na kole, tedy i dodržování nosit helmu.

Graf č. 5: Odpovědi na otázku č. 6

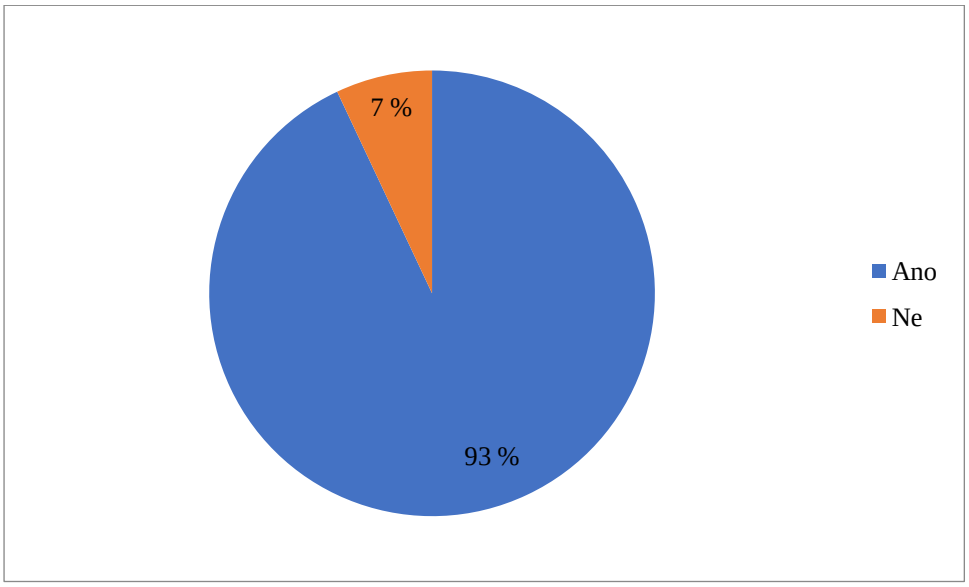

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Helmu při jízdě na kole/koloběžce nosí 93 % dotazovaných (tj. 632žáků). Zápornou odpověď zvolilo 7 % (tj. 48 žáků).

Ve většině odpovědí bylo označeno, že děti helmu nosí na kole, kdežto na koloběžce jezdí bez použití helmy. Vysoké procento kladné odpovědi na tuto otázku je z důvodu zákonné povinnosti nosit helmu do 18 let. Žáci, kteří zaškrtli, že helmu při jízdě nenosí, jej zaškrtli také z toho důvodu, že v otázce č. 4 odpověděli, že na kole či koloběžce vůbec nejezdí. Nejedná se tedy o porušení zákona či nedbání bezpečné jízdy.

Otázka č. 7 – Byl/a jsi někdy na dopravním hřišti?

Otázkou se zjišťuje, zda děti vůbec vědí o dětském dopravním hřišti, kde si mohou vyzkoušet bezpečnou jízdu na kole a zkusit si dodržovaní pravidel v praxi a zda jej někdy byly navštívit.

Graf č. 6: Odpovědi na otázku č. 7

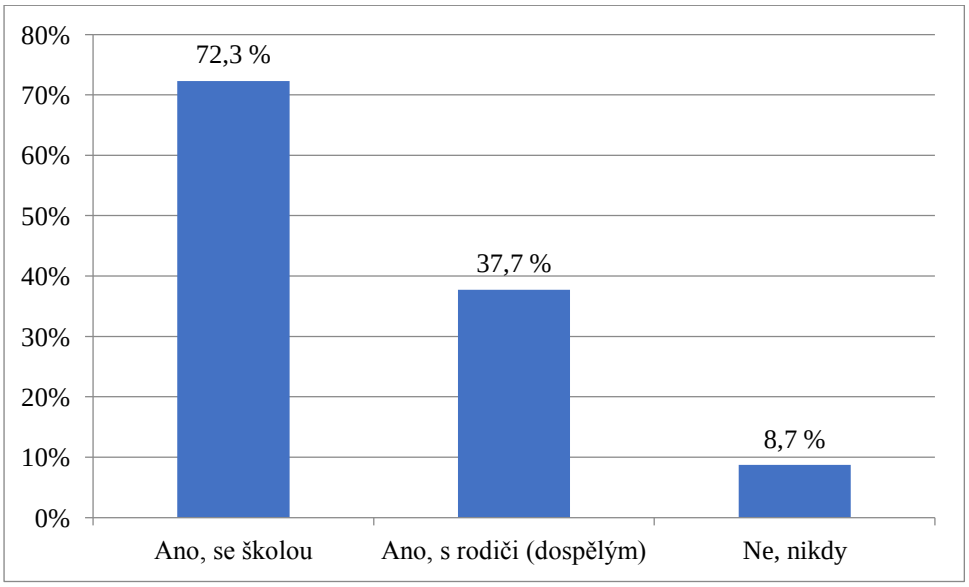

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Respondenti mohli zaškrtnout více odpovědí. Se školou bylo na dětském dopravním hřišti 72,30 % dotazovaných (tj. 492 žáků). S rodiči dětské dopravní hřiště navštívilo 37,70 % respondentů (tj. 256 žáků). Na dětské dopravní hřiště se nepodívalo 8,70 % dotazovaných (tj. 59 žáků).

Otázka č. 8 – Využíváš dopravní hřiště i ve svém volném čase?

Tato otázka je zvolena z důvodu zjištění, zda žáci vyvíjejí zájem o bezpečné chování při jízdě na kole/koloběžce.

Graf č. 7: Odpovědi na otázku č. 8

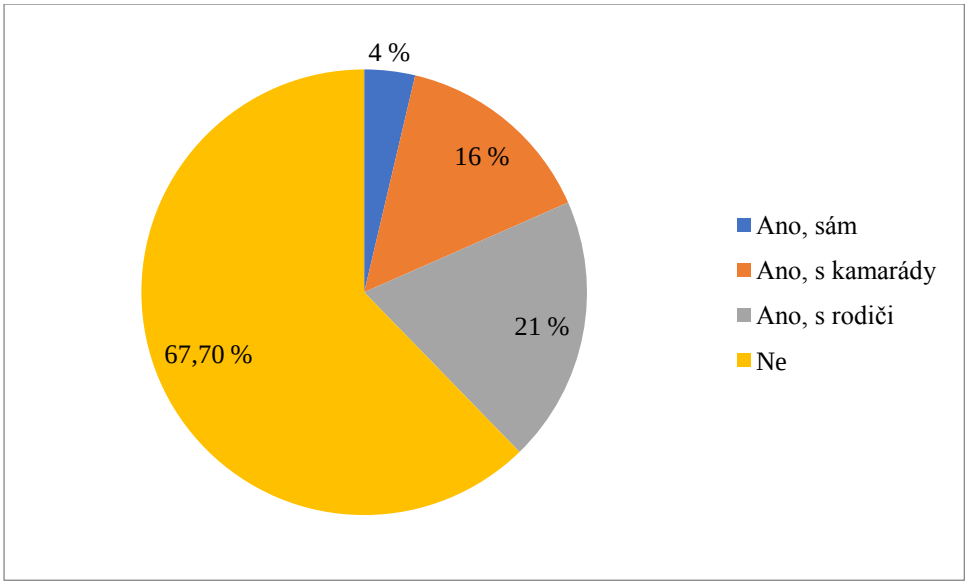

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Nejčastější respondenti odpověděli, že ve svém volném čase dětské dopravní hřiště nevyužívají, z dotazovaných takto celkem odpovědělo 67,70 % (tj. 460 žáků) z celkového počtu. S rodiči na dětské dopravní hřiště bylo 21 % (tj. 142 žáků). S kamarády na dětské dopravní hřiště chodí 16 % (tj. 108 dětí). Pouze 4 % (tj. 27 dětí) odpověděly, že dětské dopravní hřiště využívají samy ve svém volném čase.

V odpovědích byla možnost zaškrtnout více možností, děti tedy dětské dopravní hřiště využívají někdy s rodiči, někdy s kamarády a někdy i samy.

Otázka č. 9 – Proběhla ve tvé škole beseda s dopravním policistou, který by tě poučil o dopravní bezpečnosti?

Zpestření výuky dopravním policistou je pro žáky zajímavým a poučným přínosem k vnímání tématu dopravní bezpečnost. Otázka zodpoví, zda si žáci pamatují besedu, kterou přednášel dopravní policista.

Graf č. 8: Odpovědi na otázku č. 9

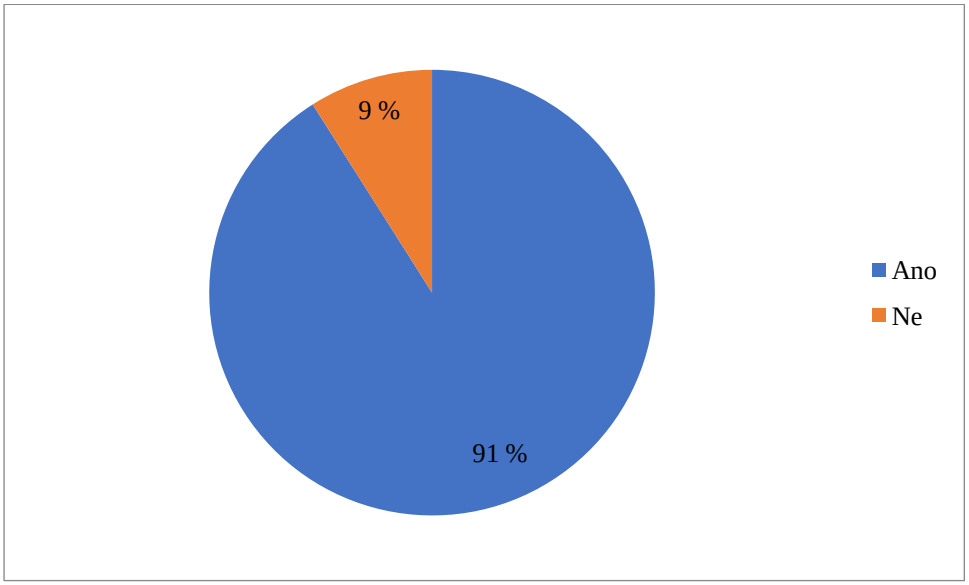

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Na otázku odpovědělo kladně 91 % (tj. 620 žáků). Besedy se nezúčastnilo necelých 9 % (tj. 60 žáků).

Negativní odpovědi mohly vzniknout z toho důvodu, že dotazníkové šetření probíhalo v zimních měsících a besedu mají některé školy naplánované na jaro. Tyto odpovědi byly od žáků 4. tříd, u kterých ještě neproběhla přednáška, anebo u žáků, kteří mohli chybět při výuce dopravní výchovy.

Otázka č. 10 – Kde všude ses dozvěděl/a, jak se máš bezpečně chovat při jízdě na kole/koloběžce?

Odkud děti získávají informace, jak se bezpečně chovat při jízdě na kole či koloběžce, je cílem další otázky.

Graf č. 9: Odpovědi na otázku č. 10

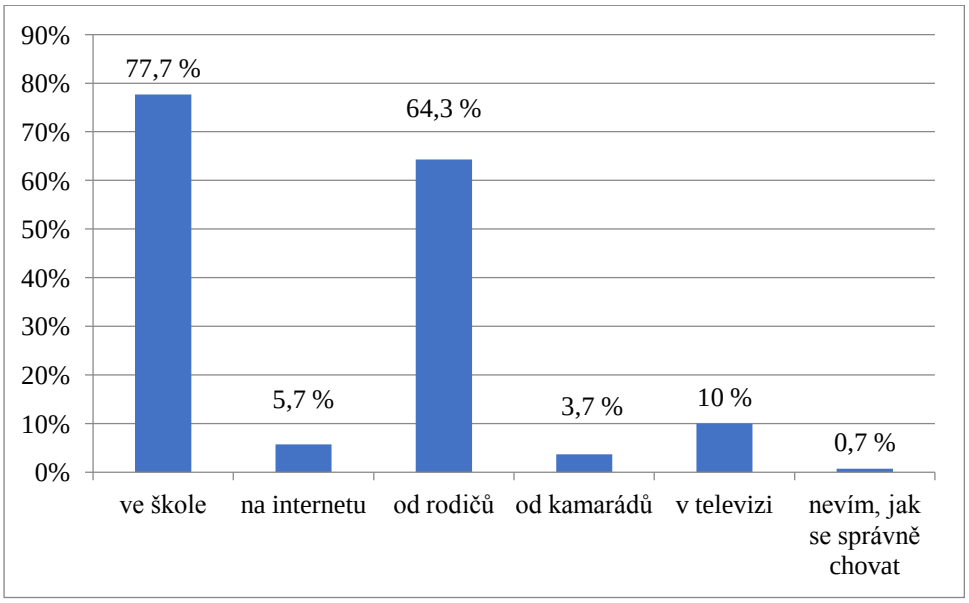

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Na otázku bylo možno odpovědět více možností. Nejčastěji žáci odpověděli, že se dozvěděli ve škole, jak se mají správně a bezpečně chovat při jízdě na kole či koloběžce. Z celkového počtu dotazovaných takto odpovědělo 77,70 % (tj. 528 žáků). Od rodičů se to dozvědělo 64,30 % dotazovaných (tj. 437 žáků). Na odpověď „v televizi“ odpovědělo 10 % (tj. 68 žáků), na internetu si bezpečné chování vyhledalo 5,70 % (tj. 38 žáků). S kamarády bezpečnou jízdu konzultuje 3,70 % (tj. 25 žáků). Pouze 0,70 % (tj. 4 žáci) odpovědělo, že neví, jak se mají správně a bezpečně chovat při jízdě. Díky rámcovému vzdělávacímu programu a povinnému začlenění dopravní výchovy do výuky se děti nejvíce pravidel, povinností a bezpečného chování na silnicích, dozvědí ve škole, což byla i nejčastější odpověď na tuto otázku. Rodiče dbají na bezpečnost svých dětí, snaží se je naučit základní pravidla, aby se například nestaly obětí dopravní nehody. 4 žáci odpověděli, že neví, jak se správně a bezpečně chovat. Odpověď zaškrtli ti žáci, kteří na kole či koloběžce nejezdí a nejeví ani zájem tento koníček.

Otázka č. 11 – Máš při jízdě na kole/koloběžce doprovod starší 18 let?

Otázkou se zjišťuje, zda se děti pohybují samy po komunikaci nebo chodníku a zda se dokážou rozhodovat samy za sebe nebo spoléhají na doprovod dospělého. Otázka je směřována i na dotaz, zda jezdí s ostatními osobami mladší 18 let.

Graf č. 10: Odpovědi na otázku č. 11

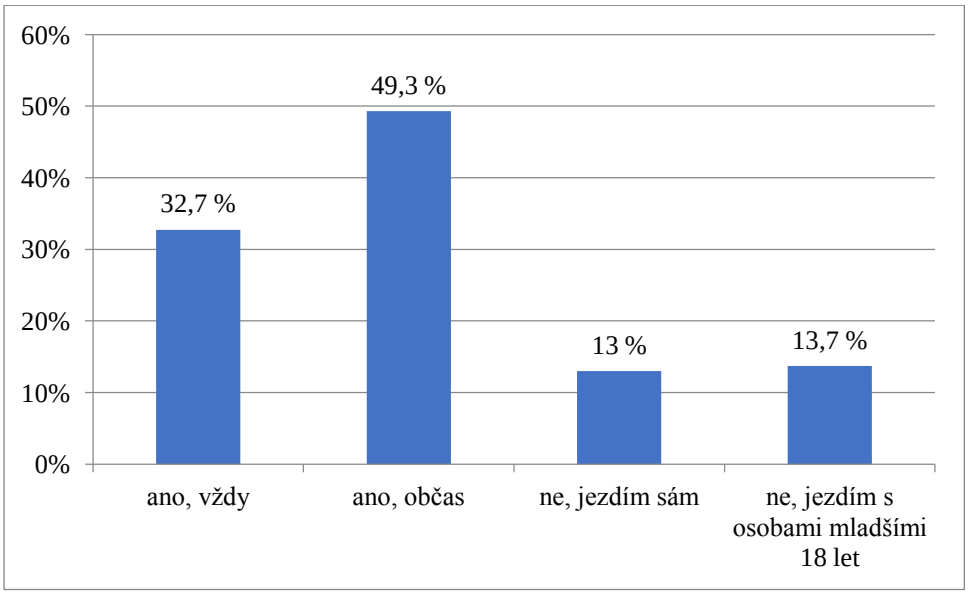

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Při jízdě na kole má vždy doprovod starší 18 let 32,70 % (tj. 222 dětí). Nejčastější odpovědí bylo, že občas doprovod starší 18 let mají, odpovědělo tak 49,30 % (tj. 335 dětí). Samo jezdí 13 % z dotazovaných (tj. 88 dětí). S osobami mladšími 18 let jezdí necelých 12 % (tj. 93 dětí).

Otázka č. 12 – V silničním provozu smějí jezdit cyklisté samostatně bez dozoru:

Cílem otázky bylo zjistit, zda děti, kterým se blíží věk 10 let, vědí, od kdy mohou jezdit samostatně v silničním provozu.

Graf č. 11: Správné odpovědi na otázku č. 12

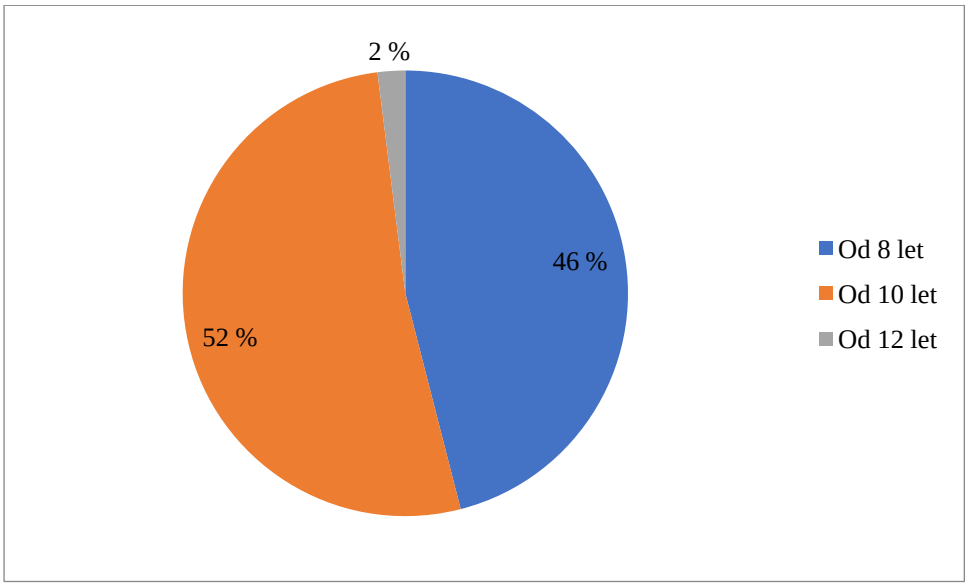

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správná odpověď na tuto otázku byla od 10 let. Správně na otázku odpovědělo celkem 52 % (tj. 354 žáků). Špatně odpovědělo 48 % dotazovaných. Z toho 46 % dotazovaných (tj. 312 žáků) odpovědělo, že se v silničním provozu smějí cyklisté pohybovat samostatně bez dozoru od 12 let. Zbylá 2 % (tj. 13 žáků) zaškrtla odpověď c), tedy od 8 let.

Graf č. 12: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 12

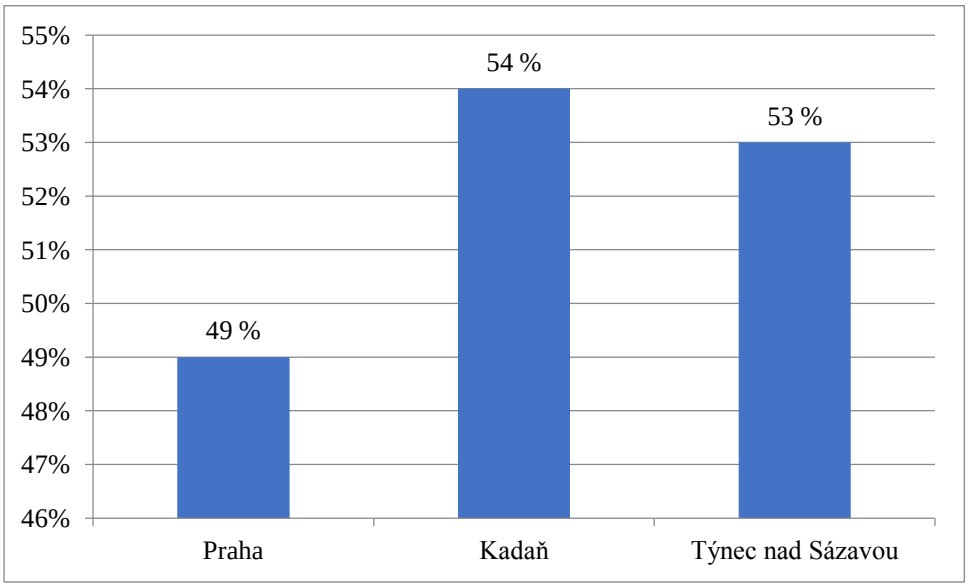

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z Prahy na tuto otázku správně odpovědělo 49 % žáků, z Kadaně 54 % žáků a z města Týnce nad Sázavou 53 % žáků.

Otázka č. 13 – Před každou jízdou je cyklista povinen:

Otázka byla mířena na základní povinnosti, než cyklista vyrazí na svou jízdu. Tyto povinnosti se týkají i dětí.

Graf č. 13: Správné odpovědi na otázku č. 13

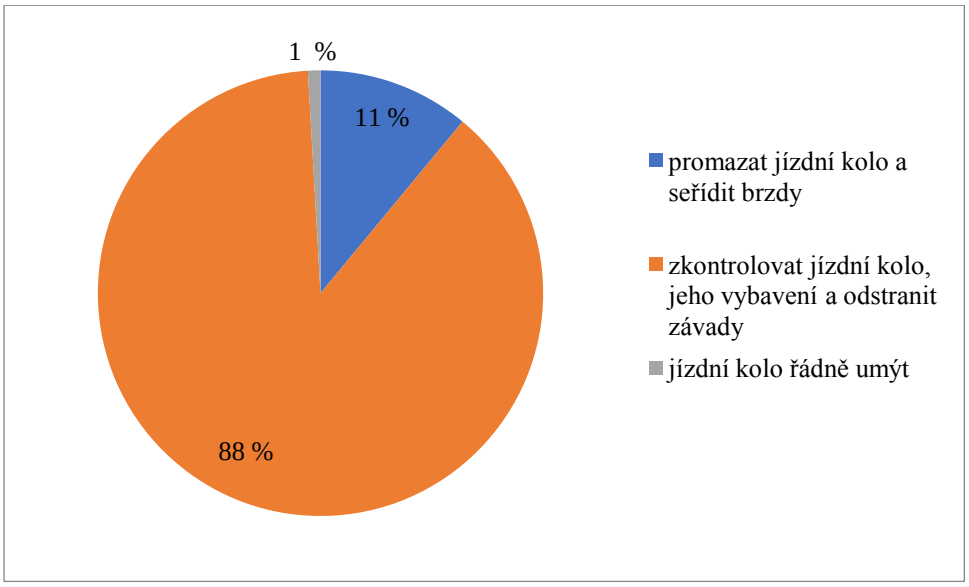

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správná odpověď byla: *„Zkontrolovat jízdní kolo, jeho vybavení a odstranit závady“*. Správně odpovědělo 88 % z celkového počtu dotazovaných (tj. 599 žáků). Špatnou odpověď: *„Promazat jízdní kolo a seřídit brzdy“*, zaškrtlo 11 % dotazovaných (tj. 75 žáků). Odpověď, že je cyklista před každou jízdou povinen jízdní kolo řádně umýt, zvolilo 1 % dotazovaných (tj. 6 žáků).

Graf č. 14: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 13

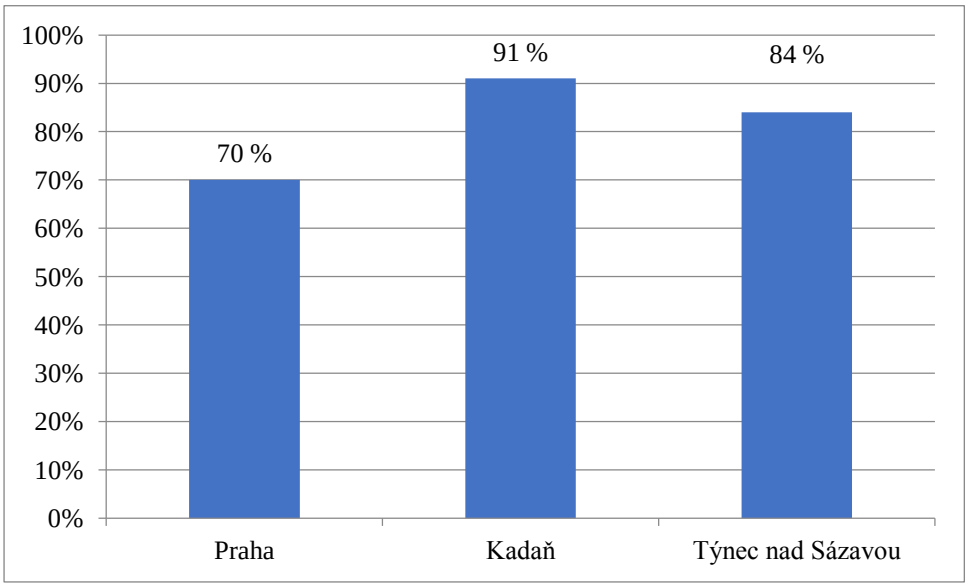

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z Prahy odpovědělo správně na tuto otázku 70 % dětí, z Kadaně 91 % dětí a z Týnce nad Sázavou 84 % dotázaných dětí.

Otázka č. 14 – V jakém pořadí projedou řidiči křižovatkou?

Byl zvolen takový obrázek, kde žák bude muset vnímat jednak svislou dopravní značku hlavní silnice, tak i dodatkovou tabulku, která vyznačuje tvar křižovatky a značí, kudy vede hlavní silnice.

Obrázek č. 2: Křižovatka I

Zdroj: Bezpečnost silničního provozu (www.ibesip.cz)

Graf č. 15: Správné odpovědi na otázku č. 14

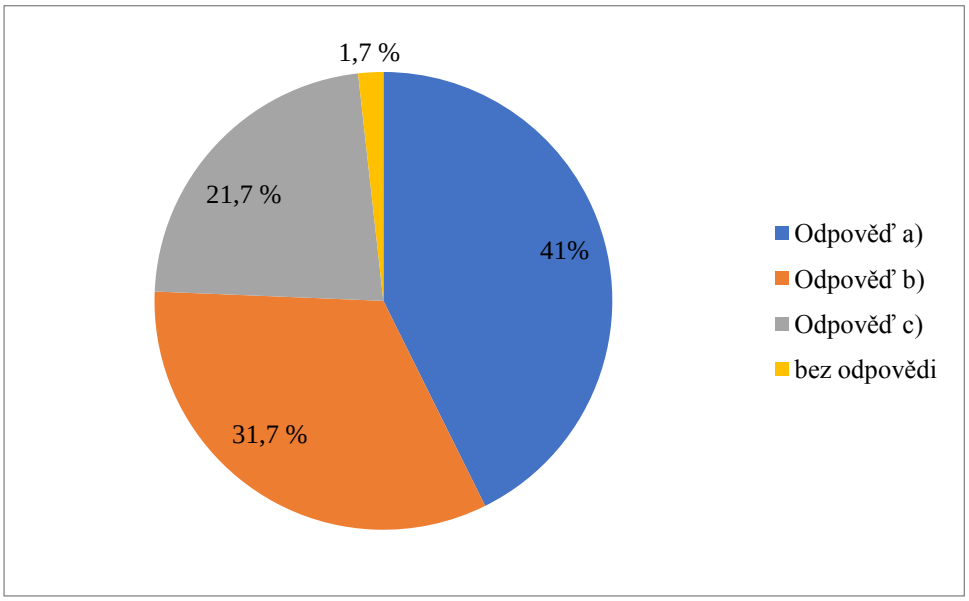

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správná odpověď byla za a) *„modré, cyklista, žluté“*. Ze všech žáků správně odpovědělo 41 % (tj. 279 žáků). Druhou nejčastější odpovědí byla odpověď za b), tedy *„žluté, modré, cyklista“* a to v 31,7 % (tj. 216 žáků). Odpověď za c) *„cyklista, modré, žluté“* zaškrtlo 25,7 % dotazovaných (tj. 174 žáků). U 1,7 % dotazníků tato otázka nebyla vyplněna, 11 žáků na tuto otázku neodpovědělo.

Graf č. 16: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 14

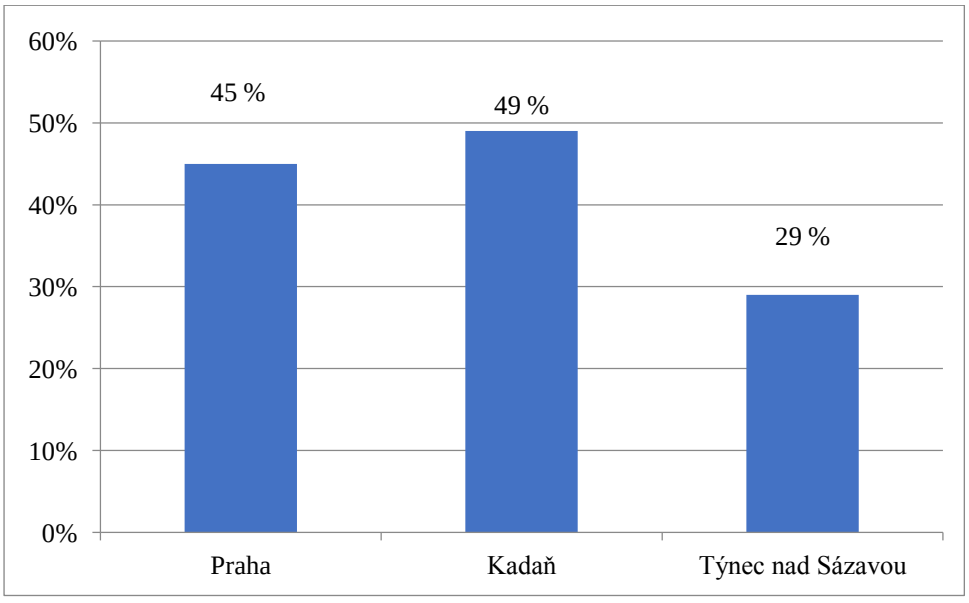

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z Prahy odpovědělo 45 % dotazovaných žáků správně. Z města Kadaň odpovědělo správně na otázku 49 % žáků a z města Týnce nad Sázavou odpovědělo pouze 29 % správně.

Otázka č. 15 – Znamení o změně směru jízdy dává cyklista:

Jedno z nejzákladnějších pravidel bezpečné jízdy je dát zřetelně vědět ostatním účastníkům provozu, kterým směrem se cyklista chce vydat. Proto byla v dotazníkovém šetření položena tato otázka, zda dětí vědí, jak ostatním řidičům dát najevo, že se chystají odbočovat.

Graf č. 17: Správné odpovědi na otázku č. 15

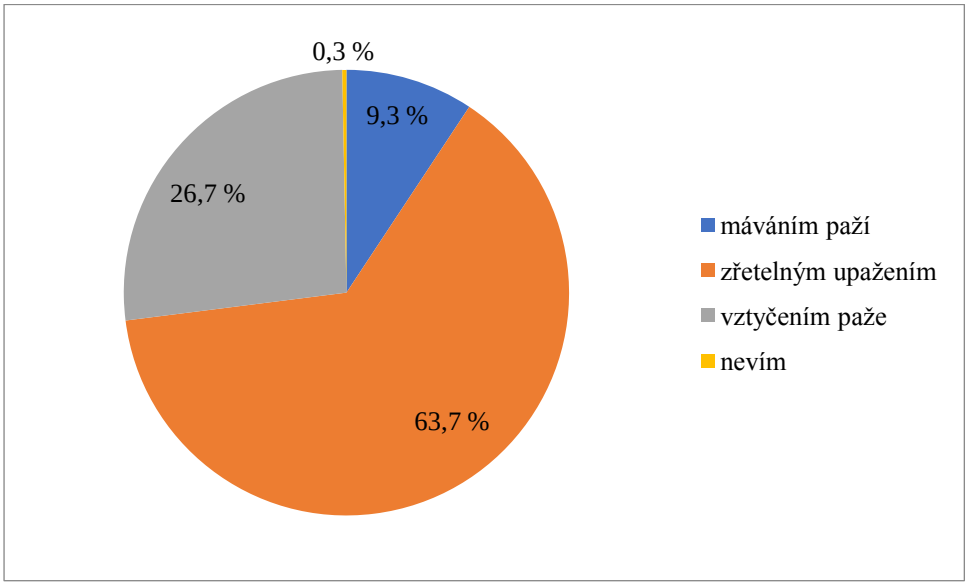

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Ze všech odpovědí na tuto otázku odpovědělo správně *„zřetelným upažením“* 63,70 % dotázaných (tj. 433 žáků). *„Vztyčením paže“* odpovědělo 26,70 % (tj. 182 žáků). Odpověď *„máváním paží“* zvolilo 9,30 % (tj. 63 žáků). Na tuto otázku neodpovědělo 0,30 % (tj. 2 žáci).

Graf č. 18: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 15

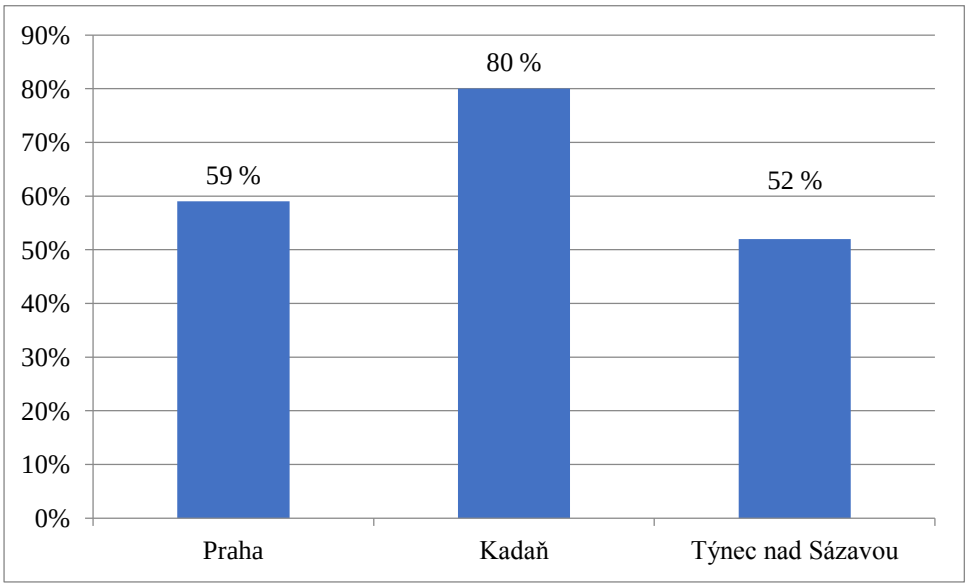

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Na tuto otázku správně odpovědělo 59 % dotázaných v Praze. Z dotázaných žáků v Kadani správně odpovědělo 80 % a z města Týnec nad Sázavou odpovědělo správně 52 %.

Otázka č. 16 – Které svislé dopravní značky jsou kulaté a modré?

Na pozemních komunikacích je hodně dopravních značek, jejichž tvar a barva značí, zda nám něco přikazují, zakazují či nás pouze upozorňují. Každý účastník silničního provozu, tedy i malý cyklista, by se měl naučit vnímat tyto značky a především znát jejich význam.

Graf č. 19: Správné odpovědi na otázku č. 16

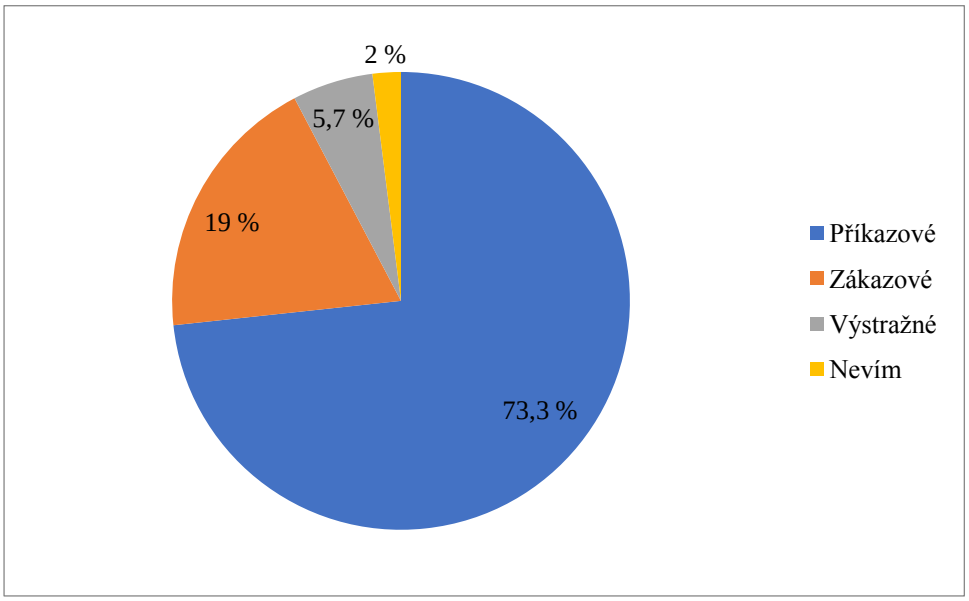

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správnou odpověď *„příkazové“* zakroužkovalo celkem 73,3 % dotazovaných (tj. 499 žáků). Odpověď *„výstražné“* zvolilo 19 % (tj. 129 žáků). Poslední možnost *„výstražné“* zvolilo 5,7 % dotazovaných (tj. 39 žáků). U 2 % nebyla tato otázka vyplněna (tj. 13 žáků).

Graf č. 20: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 16

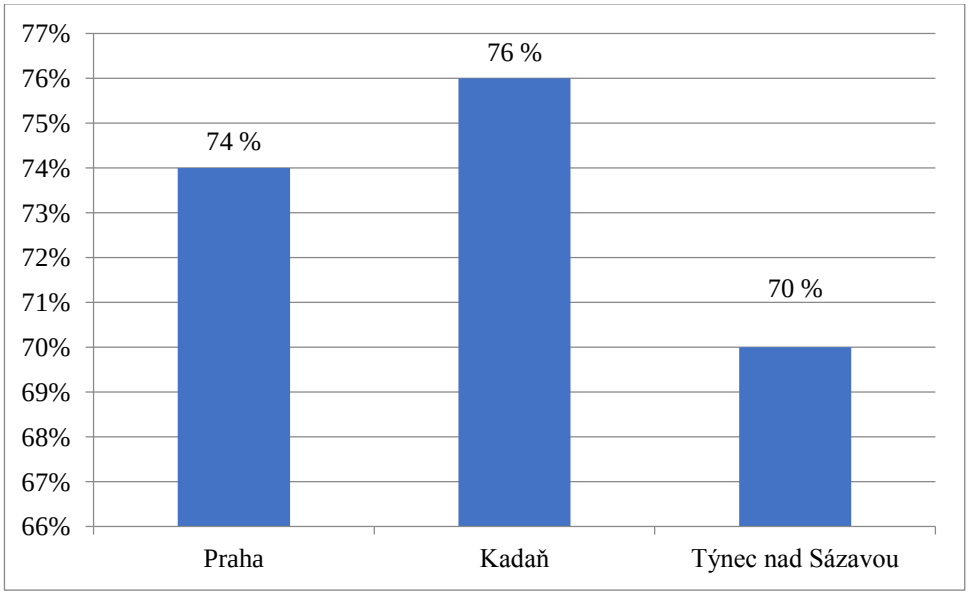

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z rozdaných dotazníků v Praze odpovědělo správně na otázku 74 %, z rozdaných dotazníků v Kadani celkem 76 % a ve městě Týnec nad Sázavou odpovědělo správně celkem 70 % dotázaných žáků.

Otázka č. 17 – Tato výstražná značka upozorňuje na:

Byla zvolena dopravní značka, která značí křižovatku, kde není přednost v jízdě upravena svislými dopravními značkami. V obci se tato značka užívá výjimečně, např. k upozornění na křižovatku, kde na rozdíl od svého předcházejícího průběhu již není pozemní komunikace hlavní a uplatňuje se zde ustanovení o přednosti v jízdě vozidel přijíždějících zprava.[23]

Obrázek č. 2: Dopravní značka "Křižovatka"

Zdroj: Dopravní značky (www.schroter.cz)

[23] SCHRÖTER, Z. *Autoškola? Pohodlně*!: 2019. Dvacáté druhé aktualizované vydání. Plzeň

Graf č. 21: Správné odpovědi na otázku č. 17

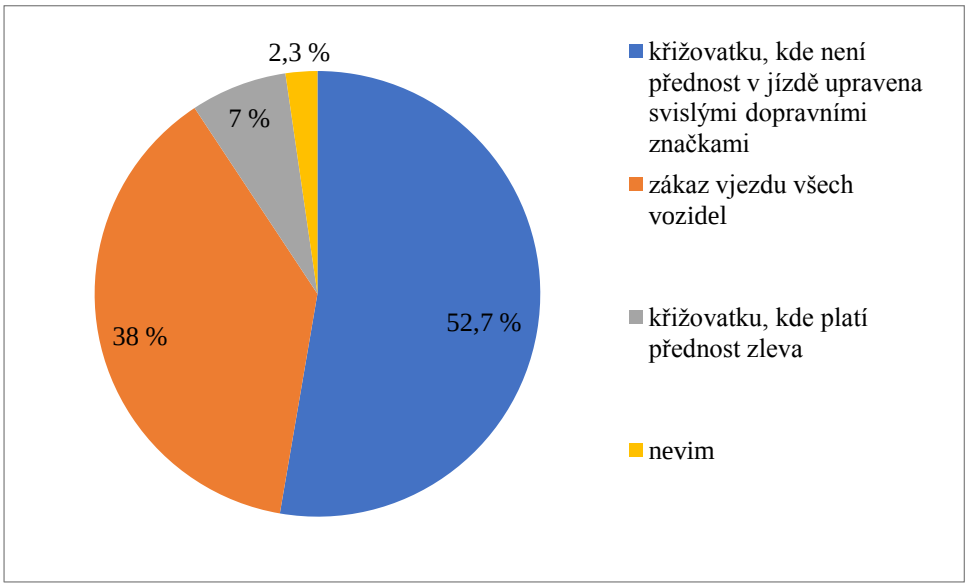

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Na otázku odpovědělo správně *„křižovatku, kde není přednost v jízdě upravena svislými dopravními značkami“* 52,7 % (tj. 358 žáků). Špatnou odpověď *„zákaz vjezdu všech vozidel“* zaškrtlo celkem 38 % (tj. 258 žáků). Na výběr byla dále odpověď *„Křižovatku, kde platí přednost zleva“*, kterou zaškrtlo 7 % dotazovaných (tj. 48 žáků). Na tuto otázku neodpovědělo 2,3 % (tj. 16 dětí).

Graf č. 22: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 17

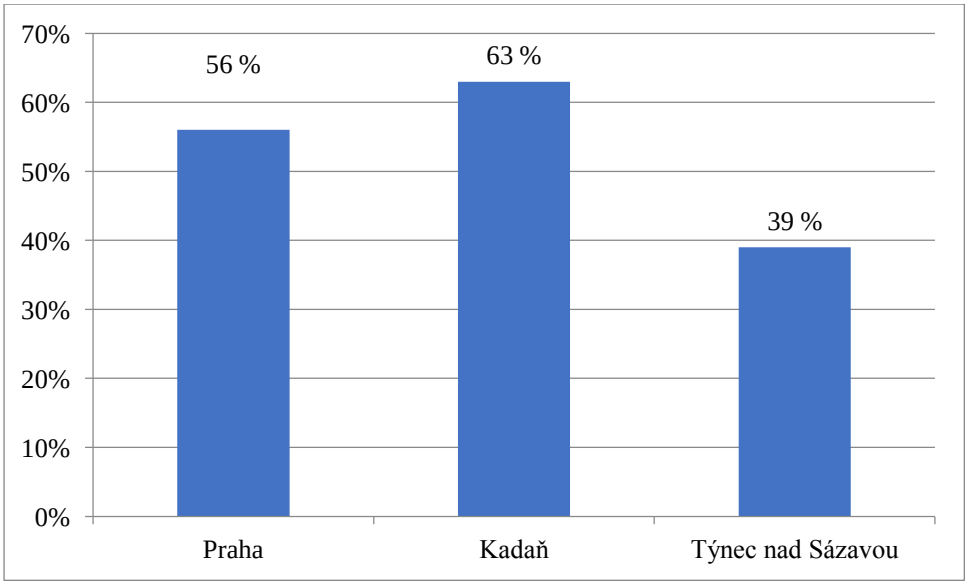

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z pražských základních škol odpovědělo správně 56 % žáků, z kadaňských škol odpovědělo správně 63 % dotazovaných a z města Týnce nad Sázavou správně odpovědělo 39 % dotazovaných žáků.

Otázka č. 18 – V jakém oblečení jsme nejlépe viditelní?

Tato otázka byla zvolena z důvodu zjištění, jak žáci dbají na bezpečnost v ohledu viditelnosti. Otázka se týká nejen cyklistů, ale také chodců.

Graf č. 23: Správné odpovědi na otázku č. 18

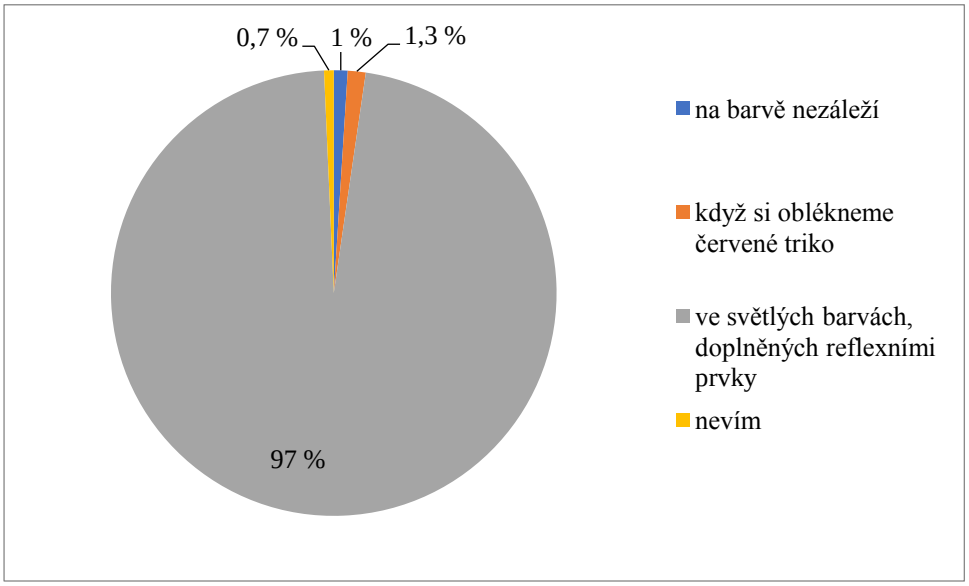

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správnou odpověď *„ve světlých barvách, doplněných reflexními prvky“* zaškrtlo celkem 97 % dotazovaných (tj. 660 žáků). Odpověď *„v červeném triku“* zvolilo 1,3 % dotazovaných (tj. 9 žáků). Že na barvě nezáleží, si myslelo 1 % dotazovaných (tj. 7 žáků). Na otázku neodpovědělo 0,7 % (tj. 4 žáci).

Graf č. 24: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 18

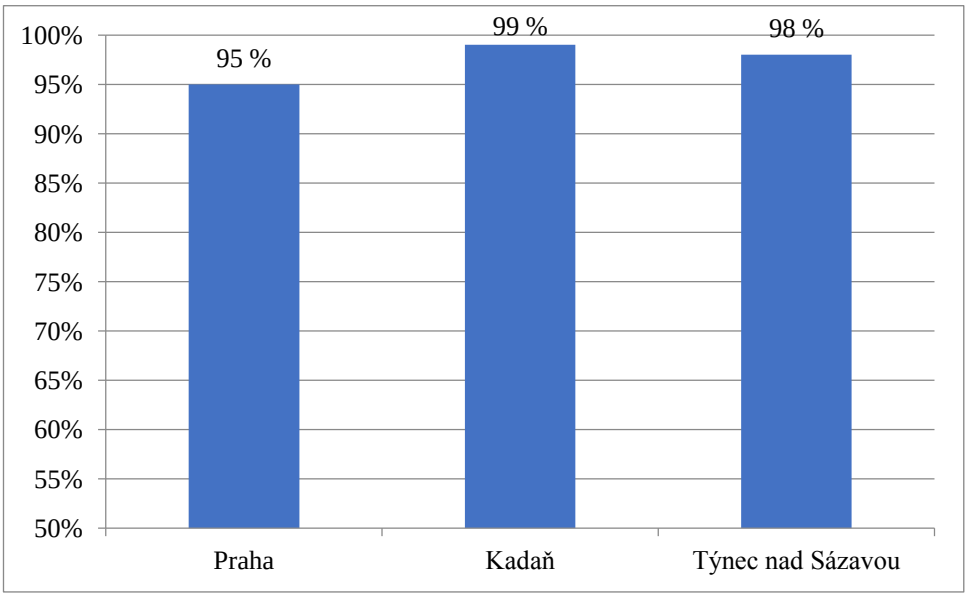

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Ve všech městech dotazníkového šetření byly až na výjimky správné odpovědi. Z Prahy odpovědělo správně 95 %, z města Kadaň 99 % a z města Týnce nad Sázavou 99 % dotazovaných.

Otázka č. 19 – Za kterou, z těchto dopravních značek, smí cyklista vjet na kole?

Jestliže se začínající cyklista učí jezdit na kole, musí se naučit respektovat dopravní značky, které souvisejí s jízdou na kole a které bývají umístěné například u cyklistických stezek. Byly zvoleny dopravní značky, které zakazují vjezd cyklistům, dopravní značka, která značí, že se jedná o stezku pro chodce a právě dopravní značku *„stezka pro cyklisty“*.

Obrázek č. 3: Otázka č. 19

Zdroj: Vlastní zpracování pro dotazníkové šetření

Graf č. 25: Správné odpovědi na otázku č. 19

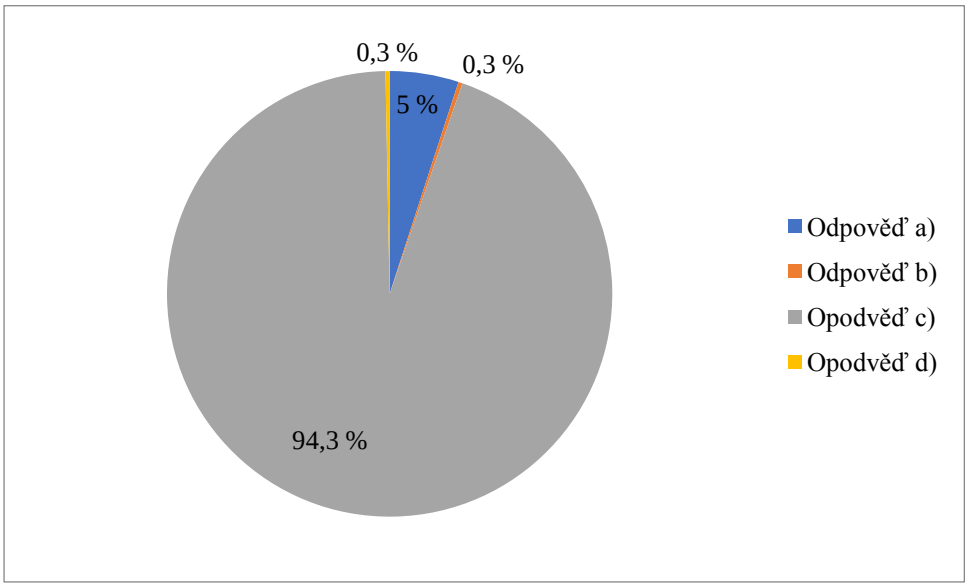

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správnou odpověď za c) odpovědělo celkem 94,3 % dotazovaných (tj. 642 žáků). Pouze 5 % (tj. 34 žáků), si zvolilo odpověď a). Shodný počet dětí zvolilo zbylé dvě odpovědi, tedy odpověď b) a d), jednalo se o 0,3 %, (tj. 2 žáci).

Graf č. 26: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 19

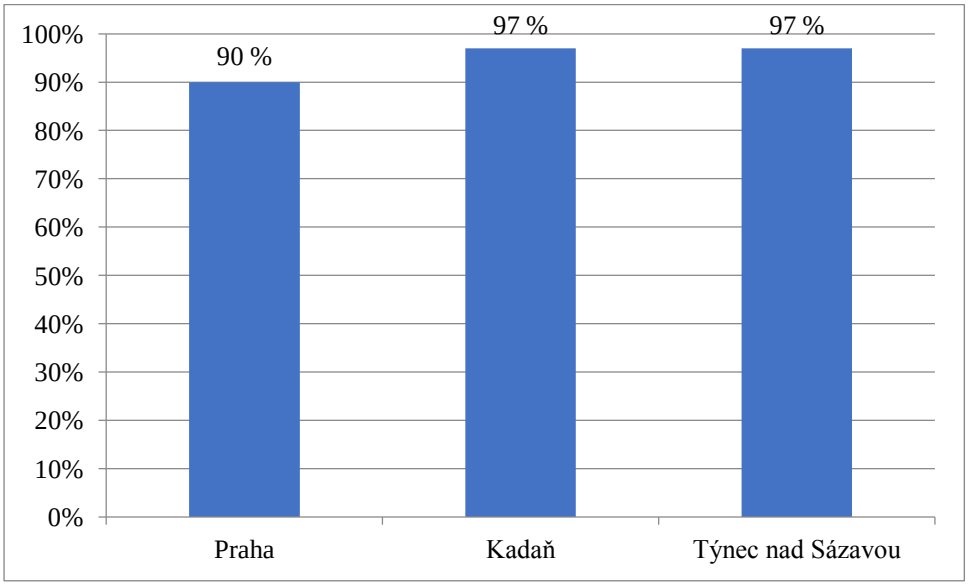

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z rozdaných dotazníků v Praze, odpovědělo správně 90 % žáků. Z měst Kadaň a Týnec nad Sázavou odpovědělo správně shodně procent a to 97 %.

Otázka č. 20. Která dopravní značka říká, že jsme na hlavní pozemní komunikaci?

Pro bezpečnost dětí při jízdě na kole je nezbytná znalost dopravních značek. V dotaznících byly zvoleny nejčastější dopravní značky, které mohou cyklisté na silnici spatřit.

Obrázek č. 4: Otázka č. 20

Zdroj: Vlastní zpracování pro dotazníkové šetření

Graf č. 27: Správné odpovědi na otázku č. 20

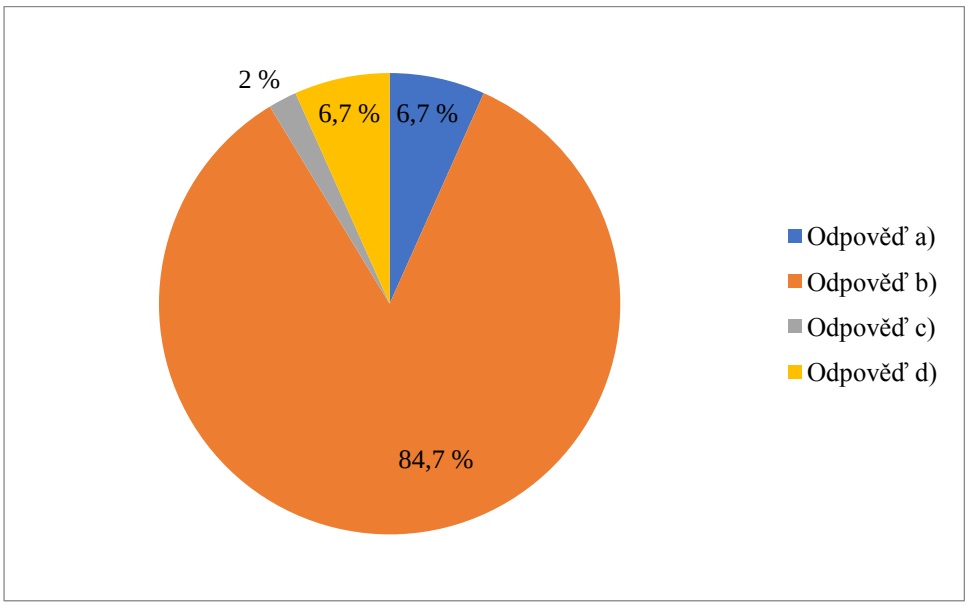

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správnou odpověď b) zvolilo 84,70 % dotazovaných žáků (tj. 576 žáků). Odpověď a) a d) zvolilo shodně 6,7 % (tj. 90 žáků). Nejmenší počet žáků zvolilo odpověď c), jednalo se o 2 % (tj. 14 žáků).

Graf č. 28: Správně odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 20

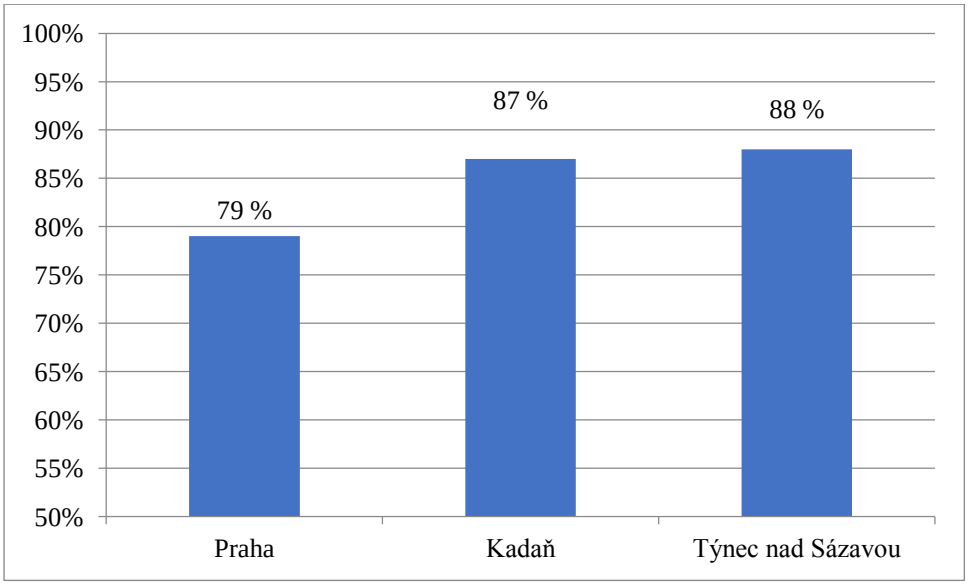

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z pražských žáků správně odpovědělo na tuto otázku 79 % dětí, z města Kadaň správně odpovědělo 87 % žáků a z Týnce nad Sázavou správně 88 %.

Otázka č. 21 – Kde NESMÍME jet na kole?

Cílem otázky je upozornit na zákazy, které se vztahují na jízdu na kole. Cyklista nesmí jet na přechodu pro chodce a to jednak z důvodu toho, že se nestihne důkladně přesvědčit, zda může bezpečně přejet přes přechod a jednak z důvodu toho, že by na kole mohl mít vysokou rychlost a tím by nemusel mít řidič motorového vozidla šanci cyklistu zaregistrovat. Žáci měli na výběr z těchto možností: na přechodu pro chodce, na stezce pro cyklisty a v obytné zóně.

Graf č. 29: Správné odpovědi na otázku č. 21

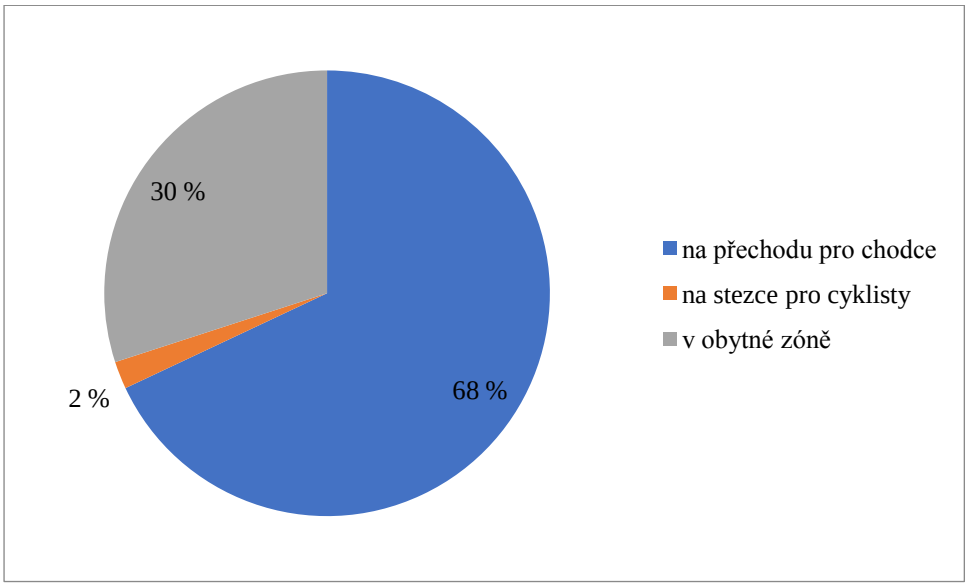

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správnou odpověď *„na přechodu pro chodce“* zvolilo ze všech odpovědí 68 % dotazovaných (tj. 462 žáků). Špatnou odpověď *„v obytné zóně“* zvolilo celkem 30 % dotazovaných (tj. 204 žáků). Nejméně byla zvolena odpověď *„na stezce pro cyklisty“*, kterou zvolila 2 % (tj. 14 žáků).

Graf č. 30: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 21

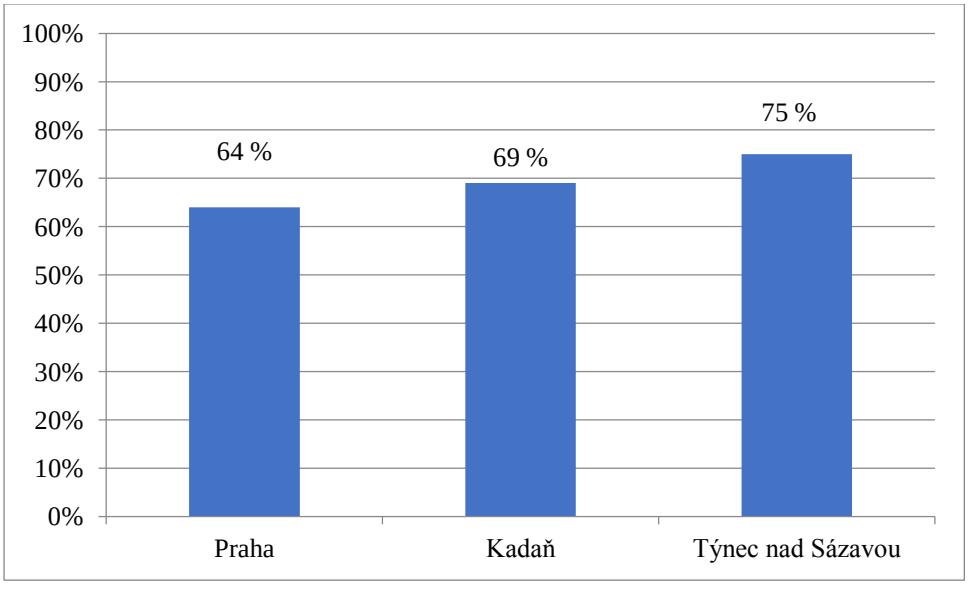

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Nejvíce správných odpovědí bylo z města Týnec nad Sázavou a to 75 % správných odpovědí. V Kadani odpovědělo správně na otázku 69 % dotazovaných. V Praze odpovědělo správně 64 %.

Otázka č. 22 – V jakém pořadí projedou řidiči křižovatkou?

Byl zvolen obrázek s křižovatkou, kde není přednost upravena dopravními značkami. Platí zde tedy pravidlo pravé ruky. Cílem této otázky je, zda žáci ovládají zmíněné pravidlo pravé ruky a zda umí určit pořadí, v jakém vozidla křižovatkou projedou.

Obrázek č. 5: Křižovatka II

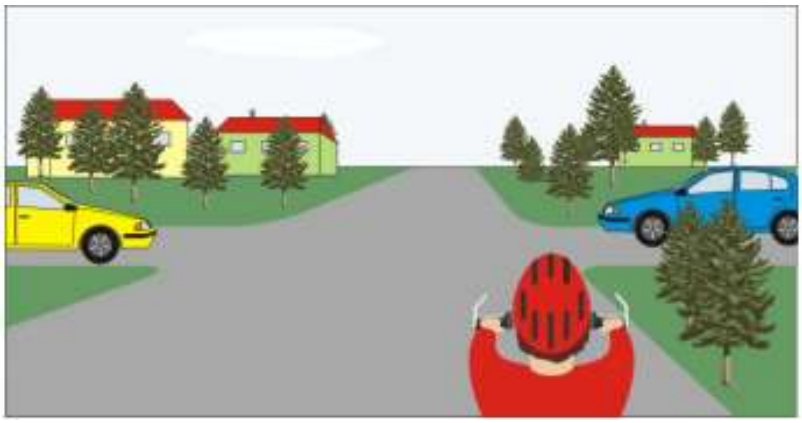

Zdroj: Bezpečnost silničního provozu (www.ibesip.cz)

Graf č. 31: Správné odpovědi na otázku č. 22

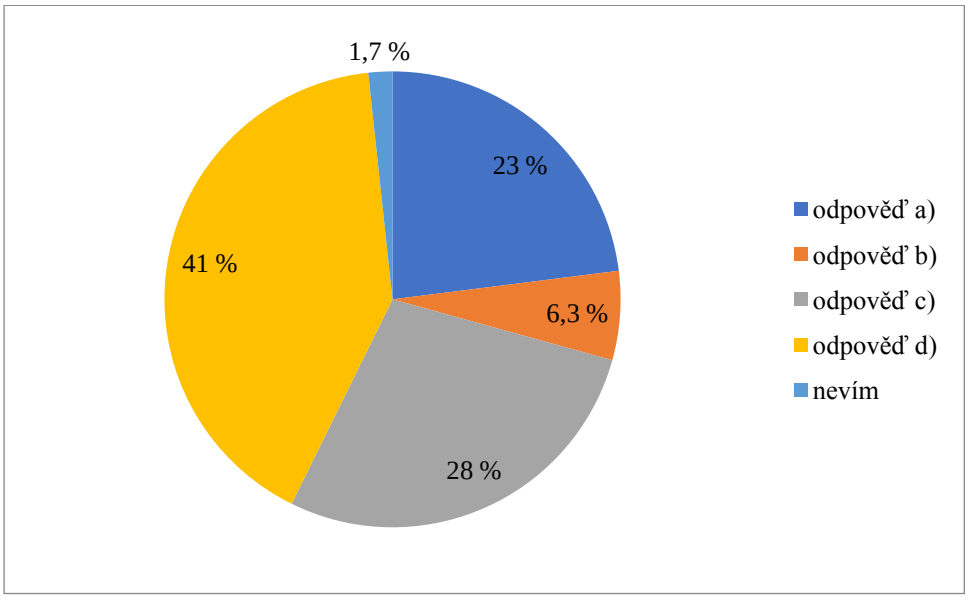

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správná odpověď byla za c) *„modré, cyklista, žluté“*. Tuto odpověď zvolilo celkem 28 % dotazovaných (tj. 190 žáků). Nejčastěji byla zvolena odpověď d) *„žluté a modré auto současně, cyklista jako poslední“*. Tuhle odpověď si vybralo 41 % (tj. 279 žáků). Odpověď a) *„modré, žluté, cyklista“* zvolilo 23 % (tj. 156 žáků). Poslední možnou volbu, tedy *„cyklista, žluté, modré“*, zaškrtlo 6,3 % dotazovaných (tj. 43 žáků). Na otázku neodpovědělo 1,7 % dětí (tj. 12 žáků).

Graf č. 32: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 22

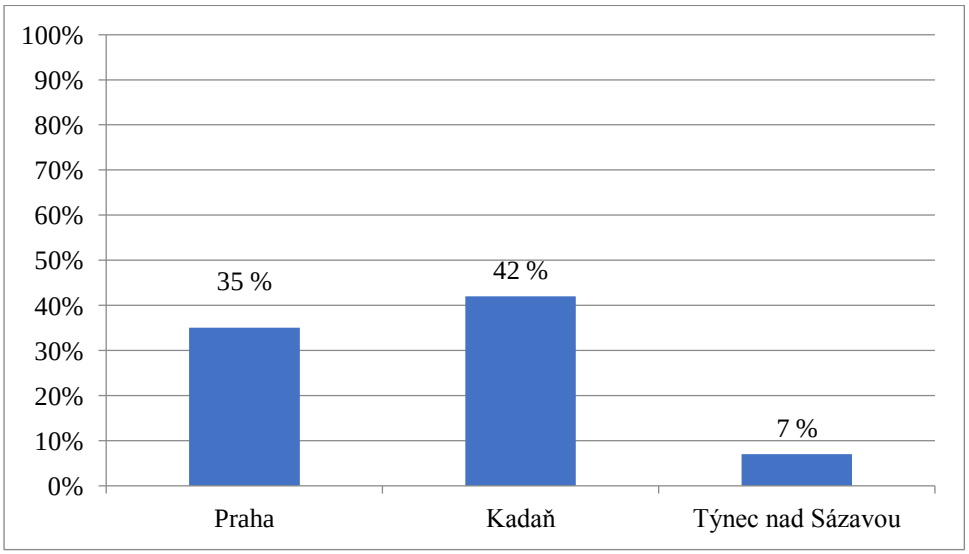

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Z Prahy odpovědělo správně 35 % žáků. Žáci z města Kadaň odpověděli správně ve 42 %. Z města Týnce nad Sázavou odpovědělo správně pouze 7 % studentů.

Otázka č. 23 – Při vjíždění z místa ležícího mimo silnici, na silnici musím dát přednost

Otázka měla za úkol, aby se žáci zamysleli nad tím, komu mají dát přednost, když budou na kole vjíždět na pozemní komunikaci z místa, které je mimo tuto pozemní komunikaci. Jedná se například o lesní cesty, vyjíždění z obytné zóny a veškerá místa ležící mimo silnici. Do odpovědí bylo zahrnuto pravidlo pravé ruky, a odpověď všem motorovým vozidlům. Správnou odpovědí bylo: *„Všem vozidlům jedoucím po silnici“*.

Graf č. 33: Správné odpovědi na otázku č. 23

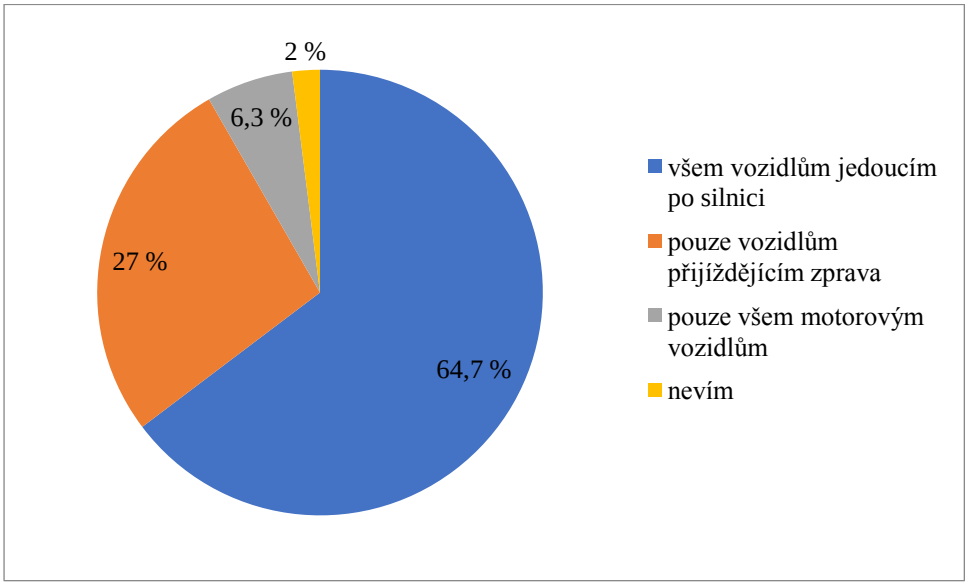

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Správě odpovědělo celkem 64,70 % dotazovaných (tj. 440 žáků). Špatnou odpověď *„pouze vozidlům přijíždějícím zprava“* zvolilo 27 % (tj. 184 žáků). Zaškrtnutou odpověď *„pouze všem motorovým vozidlům“* zvolilo 6,3 % (tj. 43 žáků). Na otázku neodpověděla 2 % dotazovaných (tj. 13 žáků).

Graf č. 34: Správné odpovědi jednotlivých měst na otázku č. 23

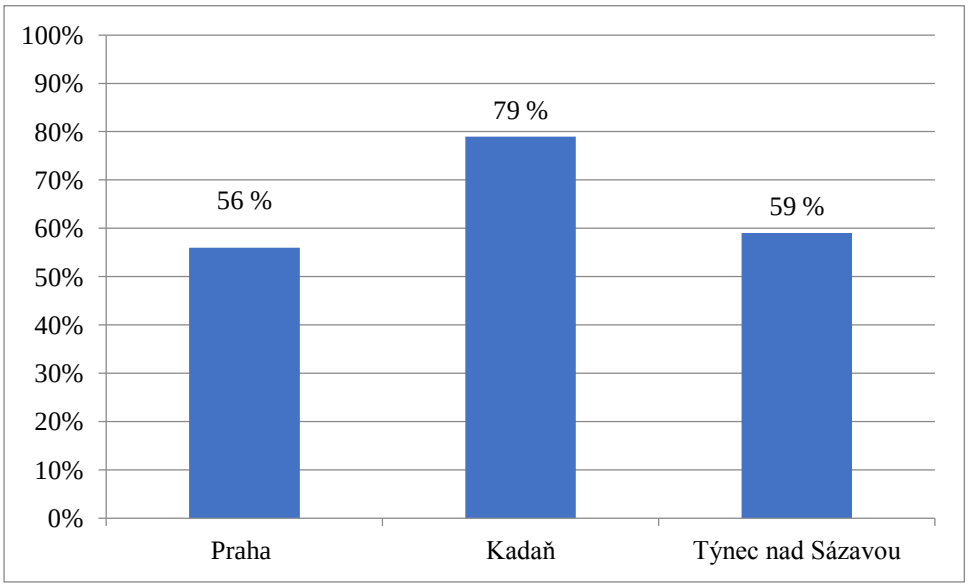

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

V Praze odpovědělo správně na tuto otázku 56 % dotazovaných. V Kadani zodpovědělo správnou odpověď 79 % a ve městě Týnec nad Sázavou správně odpovědělo 59 % dotazovaných.

Otázka č. 24 – Vyber a doplň na správná místa na kole POVINNOU výbavu:

Každý cyklista musí znát povinnou výbavu svého kola, tato povinnost se týká i dětí a především těch, kterým se blíží věk, od kterého mohou samy jet po silnici. V dotazníku byl zvolen obrázek, kde děti doplňují: bílou odrazku, červenou odrazku, oranžové odrazky 2x, bílé světlo, brzdy a červené světlo. Obrázek obsahuje i povinnou výbavu za snížené viditelnosti, protože být vidět je důležité.

Obrázek č. 6: Povinná výbava jízdního kola

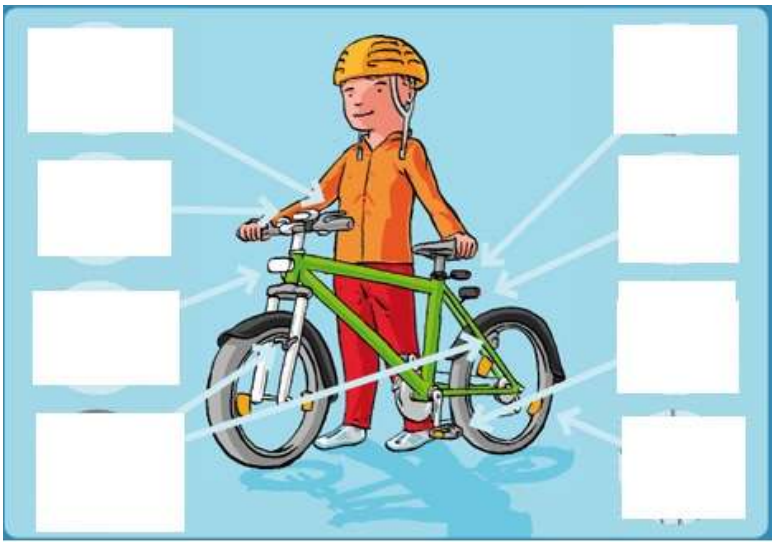

Zdroj: Povinná výbava (www.novinyvm.cz)

Graf č. 35: Odpovědi na otázku č. 24

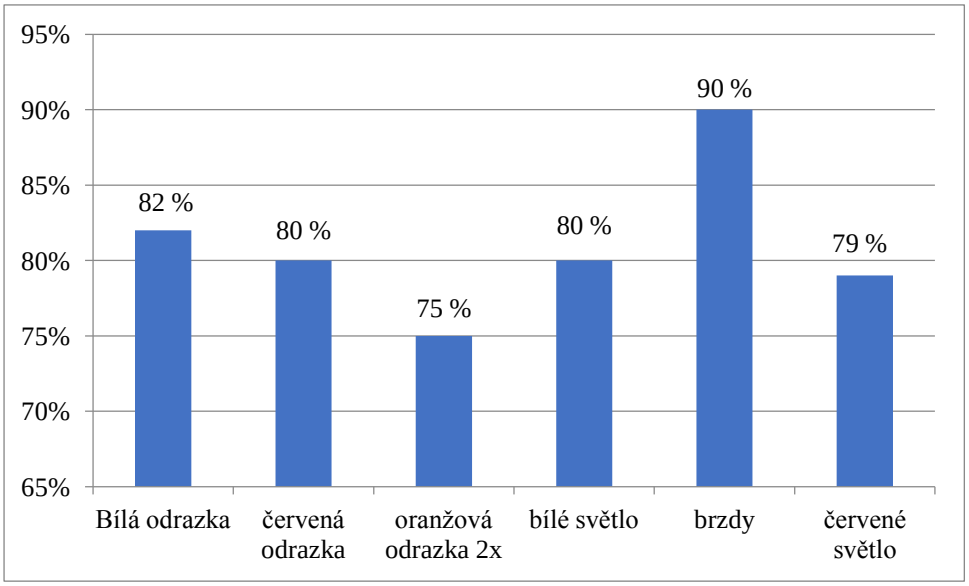

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Bílou odrazku správně přiřadilo 82 % žáků, červenou odrazku 80 %, oranžové odrazky 75 %, bílé světlo 80 %, brzdy 90 % a červené světlo 79 % dotazovaných.

Otázka č. 25 – Doplň telefonní čísla:

Tato otázka má za úkol zjistit, zda děti znají tísňová čísla hasičů, policie, záchranky, anebo na integrovaný záchranný systém.

Graf č. 36: Odpovědi na otázku č. 25

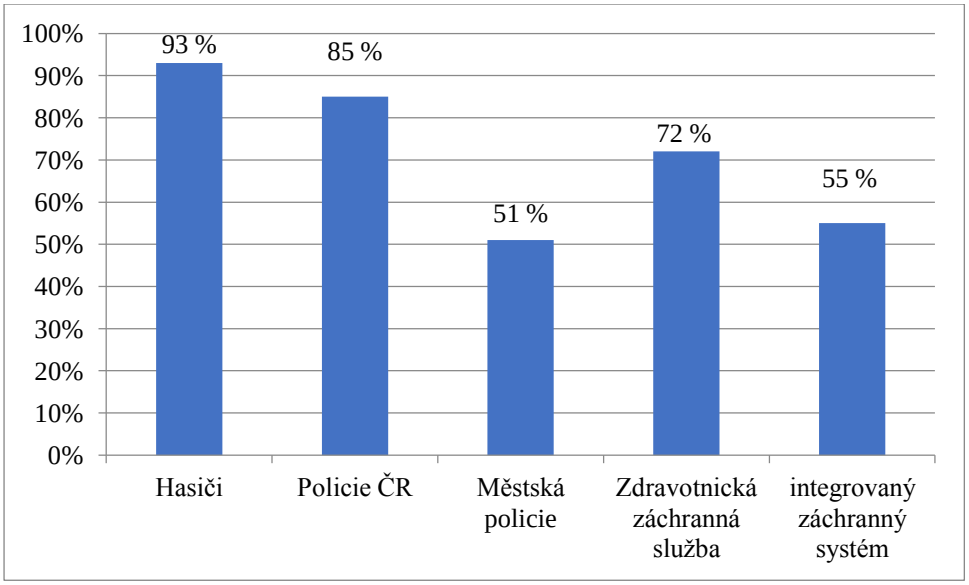

Zdroj: Vlastní zpracování z dotazníkového šetření

Tísňovou linku hasičů znalo 93 % dotazovaných (tj. 632 dětí). Na Policii ČR by se dovolalo 85 % (tj. 578 dětí). Telefonní číslo na městskou polici zná 51 % dotazovaných (tj. 347 dětí). Číslo na zdravotnickou záchrannou službu ví 72 % (tj. 490 dětí). Tísňovou linku integrovaného záchranného systému zná 55 % (tj. 374 dětí) z celkového počtu dotazovaných.

3.2 Zhodnocení dotazníkového šetření

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že se děti zajímají o bezpečnost silničního provozu. Zkušenosti sbírají nejen ve škole, ale i od rodičů, kteří jsou jejich největším vzorem. Většina dětí odpověděla, že aktivně jezdí na kole nebo koloběžce, a že se účastní silničního provozu, ať už na chodníku nebo na silnici. Až na výjimky všichni dbají při jízdě na kole na nošení helmy a jsou si vědomy toho, že jsou na silnici vidět lépe v reflexních a světlých barvách. Ve městech se nachází dětská dopravní hřiště, která děti navštěvují, až na malé výjimky, pouze povinně v rámci školy. Co se týče pravidel v silničním provozu, žáci odpovídali v naprosté většině správně na základní dopravní značky. Největším problémem v testu byly křižovatky, které správně neodpověděla ani polovina dotazovaných. Je důležité zmínit, že v dotazníku byly zvoleny složitější křižovatky, kdy se žák musel v jednom případě zaměřit na dodatkovou tabulku a ve druhém případě si uvědomit, že křižovatka nebyla upravena dopravními značkami a děti musely použít pravidlo pravé ruky. Tyto křižovatky bývají umístěny běžně na dětských dopravních hřištích, které jsou volně dostupné. Co se týče znalosti důležitých čísel tísňových linek, žáci velice dobře znají spojení na hasiče a policii ČR. U telefonního čísla na integrovaný záchranný systém bylo u špatných odpovědí převážně napsáno číslo, které mělo zpřeházené číslice jako u tísňové linky IZS. Děti toto číslo podvědomě znají, avšak si na něj nemohly vzpomenout. Mohlo to být v důsledku nedostatku času na vyplnění dotazníkového šetření, neboť tato otázka byla otázkou poslední. Nejméně známé číslo je pro děti tísňová linka na městskou policii. Ve špatných odpovědích bylo vepsáno buď úplně jiné číslo, anebo vepsaly číslo na IZS či PČR.

Správné odpovědi v jednotlivých městech se nijak extrémně neliší. Ve většině případů mají podobný procentuální počet správných odpovědí. Největší problémy měli žáci s křižovatkami, kdy neuměli určit správné pořadí, jakým řidiči projedou křižovatkou. Nejvíce špatných odpovědí týkající se problematiky křižovatek bylo z města Týnce nad Sázavou. U ostatních dvou měst nedosahovala úspěšnost správných odpovědí ani polovinu. Pomyslné prvenství největšího počtu správných odpovědí získali žáci z města Kadaň. V otázkách, které byly hodnocené podle správných odpovědí jednotlivých měst, odpovědělo město Kadaň 10x s největším počtem správných odpovědí a to celkem ze 12 měřitelných otázek. Na jednu otázku odpovědělo procentuelně stejný počet žáků jako z města Týnec nad Sázavou. Žáci z tohoto města

3x odpověděli s největším počtem správných odpovědí. Žáci z městské části Praha 4 nezískali žádné pomyslné prvenství. Je třeba si ale uvědomit, že celková procenta správných odpovědí jsou vypočítaná z většího počtu vybraných dotazníků, odpovídalo 436 žáků. Celkem u 7 otázek odpověděli nejmenším procentem správných odpovědí. Ve většině otázek odpovědi nadpoloviční většinou správně.

3.3 Strukturovaný rozhovor s učiteli na prvním stupni základních škol

Nejvíce znalostí o bezpečném chování na silnicích či chodnících, ať při jízdě na kole či koloběžce nebo i při samostatné chůzi, se děti dozvědí ve škole nebo od jejich rodičů. Právě ve škole, kde mají povinně osm hodin teorie a osm hodin praxe dopravní výchovy, děti nasbírají nejvíce informací, získají mnoho poznatků a vyzkoušejí si své znalosti formou zábavných testů, které by jim měl jejich učitel připravit. V každém městě bývají různé spolupráce s úřadem města, s policií nebo i s dostupností například s dopravním hřištěm pro děti. Proto se jejich výuka může výrazně lišit. Ke zjištění odlišnosti ve výuce, byly vyhodnoceny strukturované rozhovory s učiteli ve městech, kde bylo prováděno dotazníkové šetření.

3.3.1 Jednotlivé rozhovory

Rozhovory byly vedeny formou otevřených otázek polostrukturovaného rozhovoru a byly vedeny na základních školách, kde bylo prováděno dotazníkové šetření, přímo s učiteli, kteří dopravní výchovu vyučují. V městské části Praha 4 byly provedeny dva strukturované rozhovory, a to s učitelem ZŠ a odborným referentem prevence kriminality v oddělení BESIP, proto, že se jedná o velkou oblast, takže se výukové metody mohou lišit. Dalším důvodem bylo, že odborný referent se zaměřuje pouze na výchovu dopravní bezpečnosti a věnuje se této problematice, kdežto učitel ZŠ se dopravní výchově věnuje pouze v rámci vyučování jiného předmětu.

Respondent č. 1 - Město do 6tis obyvatel – Týnec nad Sázavou

Respondent č. 2 - Město okolo 18tis obyvatel – Kadaň

Respondent č. 3 - Městská část Praha 4 – cca 128 500 obyvatel - učitel

Respondent č. 4 - Městská část Praha 4 – cca 128 500 obyvatel – odborný referent

Otázka č. 1: Jak velká je obec (město), ve kterém vyučujete?

Respondent č. 1: *„5 700 obyvatel“*

Respondent č. 2: *„cca 17 000 obyvatel“*

Respondent č. 3: *„115 870 obyvatel, 2 422 ha“*

Respondent č. 4: *„Vyučuji v Praze. Praha se rozkládá na území 496 km² a má okolo 1,3 milionu obyvatel, v pražské metropolitní oblasti o rozloze 4 983 km² žije 2,6 milionu obyvatel.“*

Otázka č. 2: Výuku dopravní bezpečnosti vyučujete na základě určení v rámcovém (školním) vzdělávacím programu nebo zařazujete doplňkově jako důležité téma vzdělávání?

Respondent č. 1: *„Dopravní výchovu máme ve školním vzdělávacím programu, zařazujeme ve 4 ročníku dopravní soutěž.“*

Respondent č. 2: *„Ano“*

Respondent č. 3: *„Ve ŠVP, doplňkově“*

Respondent č. 4: *„ - důležité téma vzdělávání*

- vyplývá to ze zákona o obecní policii (pracuji u Městské policie hl. m. Praha jako odborný referent prevence kriminality v oddělení BESIP na dětském dopravním hřišti)

- BESIP“

Otázka č. 3: Jak dlouho vyučujete dopravní výchovu?

Respondent č. 1: *„20 let“*

Respondent č. 2: *„20 let“*

Respondent č. 3: *„15-20 let“*

Respondent č. 4: *„13 let“*

Otázka č. 4: Jaké máte vzdělání v této oblasti, věnoval/a jste se v minulosti výchově dětí v silniční dopravě?

Respondent č. 1: *„Samostudium“*

Respondent č. 2: *„Běžné VŠ pro povolání učitele“*

Respondent č. 3: *„Nemám zvláštní vzdělání, jen řidičský průkaz a mnoho preventivních přednášek od PČR“*

Respondent č. 4: *„pedagogické minimum pro realizaci programů BESIP s dětmi“*

Otázka č. 5: Absolvujete pravidelné školení o výuce dopravní výchovy, popř. s jakými organizacemi spolupracujete?

Respondent č. 1: *„Pravidelné školení neabsolvuji, jako škola spolupracujeme s Městskou policií.“*

Respondent č. 2: *„Neabsolvuji“*

Respondent č. 3: *„Jen v rámci přednášek pro žáky“*

Respondent č. 4: *„Pravidelně absolvuji semináře k tematickému plánu dopravní výchovy na dětských dopravních hřištích pořádané Ministerstvem dopravy (BESIP)*

Osvědčení z „Dopravní akademie“

- *pedagogické minimum pro realizaci programů BESIP s dětmi*
- *základy dopravní psychologie*
- *prováděcí předpisy zák. č. 361/2000 Sb.*
- *rétorika, didaktika, prezentační dovednosti a defenzivní jízda*

Osvědčení o absolvování metodického semináře dopravní výchovy pořádané Týmem silniční bezpečnosti a jiné „

Otázka č. 6: Jak probíhá Vaše výuka, které pomůcky využíváte při výuce, máte k dispozici dětské školní hřiště pro dopravní výchovu?

Respondent č. 1: *„Dopravní hřiště k dispozici nemáme, třídy vyjíždějí na hřiště do Benešova. Při výuce využíváme testy od městské policie, obrázky křižovatek, výukové programy.“*

Respondent č. 2: *„Hřiště – ano. Výuka probíhá v rámci prvouky, přírodovědy a tělocviku. 3. -4. -5. ročník – výuka ve 4 blocích s městskou policií“*

Respondent č. 3: *„- výuka – v rámci vyučování – nejčastěji při prvouce či jakéhokoli vycházce*

- pomůcky – značky, vesty, PL

- školní hřiště nemáme“

Respondent č. 4: *„Výuka probíhá na základě tematického plánu od BESIPU, máme zde k dispozici spoustu materiálů z různých organizací (BESIP, Markétina dopravní výchova…), sama jsem vytvořila materiály pro 1. – 5. ročníky. Pracuji na dětském dopravním hřišti, které navštěvují všechny 4. a 5. ročník ze spádové oblasti. Máme k dispozici nejen materiály, ale i jízdní kola“*

Otázka č. 7: Jste seznámen/a o možnosti zaslání podkladů k výuce dopravní výchovy, např. od BESIP? Využíváte této možnosti? Popř. které podklady Vás nejvíce zaujaly?

Respondent č. 1: *„Ne“*

Respondent č. 2: *„O podkladech vím, pokud potřebuji, vyhledám si“*

Respondent č. 3: *„Nejsem seznámena“*

Respondent č. 4: *„Jsem seznámena s možností zaslání materiálů k výuce. Této možnosti hojně využíváme. Některé materiály pro nás nebyly dostačující a tak jsme si vytvořili své.“*

Otázka č. 8: Spolupracujete s městským úřadem na zdokonalení výuky dětí? Přípravy akcí, soutěže pro děti, besedy, dny IZS aj.?

Respondent č. 1: *„Ano, 1 x ročně dopravní soutěž ve spolupráci s městskou policií vždy pro 4. třídy.“*

Respondent č. 2: *„Ne“*

Respondent č. 3: *„Ve škole máme kolegu, který to zařizuje celé škole. (Akce, soutěže, besedy, přednášky“*

Respondent č. 4: *„Spolupráce s městským úřadem je běžná, nutná a nedílnou součástí naší práce na DDH. Pořádání soutěží (Dopravní soutěž mladých cyklistů- DSMC) slouží jako zpětná vazba naší práce, jezdíme i na akce s IZS a nebo naše vlastní.“*

Otázka č. 9: Co si myslíte, že by zlepšilo či prohloubilo znalosti děti v této oblasti?

Respondent č. 1: *„Větší časová dotace na dopravní výchovu v hodinách, dopravní hřiště v místě bydliště.“*

Respondent č. 2: *„Praktická cvičení“*

Respondent č. 3: *„Práce s rodiči“*

Respondent č. 4: *„Větší zapojení, aktivita, spolupráce a angažování rodičů a některých vyučujících“*

Otázka č. 10: Máte nějaké vize do budoucna, co se týče přípravy (výuky) dětí na samostatný pohyb v provozu?

Respondent č. 1: *„Praktické výukové programy“*

Respondent č. 2: *„Ne“*

Respondent č. 3: *„Ne“*

Respondent č. 4: *„Moje vize …. Aby se na planetu vrátil mozek!“*

3.4 Zhodnocení rozhovorů

Z prvního rozhovoru je patrné, že na otázku odpovídá učitel z města Týnec nad Sázavou. Další odpověď byla zodpovězena od učitele z města Kadaň. Třetí rozhovor byl veden s učitelem, který vyučuje v městské části Praha 4. Poslední odpovídající byl odborný referent, který pracuje se žáky po celé metropoli. Z odpovědí vyplývá, že vyučujícím byly hodiny dopravní výchovy přiděleny a nemají k tomuto tématu osobní vztah. Dopravní výchovu přednášejí vesměs učitelé, kteří mají praxi kolo 15 let. Nejedná se tedy o kvalitně proškolené učitele tohoto tématu. Výjimkou je odborný referent, který je zaměstnán hlavním městem Praha, který ve své náplni práce má připravit školáky na samostatný pohyb po silnici. Nejedná se tedy o učitele.

Ve městě s malým počtem žáků se snaží vytvořit soutěže pro žáky čtvrtých ročníků, i když nemají své vlastní hřiště. Učitel dále vyvíjí snahu se samovzdělávat a nasbírané informace předat žákům. Dále se snaží o spolupráci s městskou policií nebo úřadem města aplikovat formou zábavních soutěží znalosti získané z teoretických hodin. Vyučující nevěděl o možném zasílání podkladů od BESIP, které usnadní žákům zvládnout danou problematiku. Je zde zmíněn nedostatek časového prostoru k výuce dopravní výchovy.

Z odpovědí učitele středně velkého města vyplynulo, že téma dopravní výchovy zařazují pouze do jiných předmětů a sám učitel nevyvíjí žádnou iniciativu. Nespolupracují zde s žádnými organizacemi, které by vytvořily například zábavně-naučné soutěže pro děti. S úřadem nebo městskou či státní policií také neprobíhá žádná spolupráce. K prohloubení znalostí dětí v této oblasti uvedl učitel, že by zlepšilo více praktických cvičení a dále uvedl, že je seznámen o možnosti zasílání podkladů. Z odpovědí je evidentní, že praktická cvičení, nejen díky podkladům, si mohou vytvořit a vymyslet sami. Buď z časové tísně, nebo nedostatku zájmu o toto téma, nemají vytvořen dostatek praktických cvičení, která žáky naučí potřebná pravidla.

Dalším odpovídajícím byl učitel z metropole, který vyučuje další předměty a dopravní výchova je zahrnuta například do prvouky. Učitel uvedl, že zařazuje téma dopravní výchovy i doplňkově a že například využívá vycházky s dětmi k opakování dosud získaných znalostí. Neabsolvuje žádné zvláštní školení k prohloubení znalostí k výuce dopravní výchovy a není seznámen se zasíláním podkladů. O různé akce pro

děti nevyvíjí aktivitu, protože je pořádá někdo jiný. I z odpovědi na poslední otázku, je evidentní nezájem o sebevzdělání k nauce dětí dopravní výchovy.

Poslední rozhovor byl veden s odborným referentem, který se danému tématu věnuje v celé své pracovní náplni. Absolvuje řadu odborných programů, které jsou potřeba pro správnou prezentaci výuky pro děti. Přednáší ve více základních školách po Praze a věnuje se jízdě na dětském dopravním hřišti. Je zde vyvinuta aktivita pro danou problematiku, vytváření různých testů a materiálů, které usnadní žákům pochopit různá pravidla. Nechybí vytváření akcí pro děti, názorné ukázky a zajímavé prezentace v přednáškách.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou děti vzdělávány v oblasti dopravní bezpečnosti v různých krajích České republiky. Dopravní výchova bohužel není samostatný předmět, vyučuje se pouze na úkor jiného povinného předmětu a to vyučujícímu, kterému byla „svěřena“ výuka dopravní výchovy. Zákonem je dáno vyčlenit pro výuku dopravní výchovy 8 hodin teorie a 8 hodin praxe za školní rok. Učitel si tedy může rozvrhnout učivo, jehož osnova je volně dostupná v Rámcovém vzdělávacím programu jako vhodné pomůcky pro pedagogy.

Vedlejším cílem bylo charakterizovat dokumenty v této oblasti. Při tvorbě bakalářské práce bylo zjištěno, že velké množství materiálů je volně dostupných na webových stránkách BESIP, které se věnují bezpečnému chování na silnicích. Záleží pouze na kantorovi, kolik dostupného materiálu využije k výuce a jak si výklad rozvrhne. Největším problémem zůstává fakt, že tento předmět je pouze přidělený někomu, kdo jej nestudoval a nemusí mít k tomuto tématu kladný vztah.

Jedním z vedlejších cílů bylo zhodnotit znalosti v oblasti dopravní bezpečnosti u dětí starších 8 let. Jak již bylo zmíněno v kapitole zhodnocení dotazníkového šetření, děti se o bezpečnost silničního provozu zajímají. Jejich současné znalosti ale nejsou natolik dostačující, aby se mohly samy bezpečně pohybovat na pozemních komunikacích. Dětem je velice dobře známo, jaké jsou jejich povinnosti před jízdou, ale jejich praktické znalosti jim prozatím nedovolují být samostatným účastníkem silničního provozu jako cyklista.

V Praze pomáhá s výkladem učiva dopravní výchovy speciální útvar Prevence Městské policie hl. m. Prahy, kdy odborní referenti vykládají pravidla, vytvářejí zábavné prezentace, tvoří vlastní testy pro žáky, spolupracují s úřadem, pomáhají ostatním učitelům na jiných základních školách apod. K dispozici mají velký počet pomůcek k praktické části výuky. Jedná se zejména o dětská dopravní hřiště, cvičná kola, přenosné semafory, reflexní vesty apod. V některých školách jsou dětská dopravní hřiště součástí školy. K 31. 01. 2018 je dle BESIP na území hl. m. Prahy 13 dětských dopravních hřišť, které mohou využívat i samotné děti ve svém volném čase, avšak z rozboru dotazníkového šetření vyplývá, že jej děti ve svém volném čase moc nenavštěvují.

Město Kadaň mělo velice dobré výsledky, co se týče dotazníkového šetření. Ve městě se nachází jednak dětská dopravní hřiště, která děti využívají jak samy, tak s rodiči, ale i velké množství cyklostezek, které vedou poklidnou přírodou. Tato oblast je proslulá milovníky cyklistiky. Při společné jízdě rodičů s dětmi se děti mohou naučit základní pravidla od svých největších vzorů a to od rodičů. Ze strukturovaného rozhovoru s učitelem dopravní výchovy nepůsobí příliš nadšený zájem o výuku daného tématu. Učitel má dané podklady, které připraví někdo jiný, avšak sám nevyvíjí žádnou další iniciativu přinést žákům nové vzdělávací pomůcky v této oblasti.

Rozlohou nejmenší a s nejmenším počtem obyvatel, co se týče dotazníkového šetření, bylo město Týnec nad Sázavou. Žáci z tohoto města odpovídali na otázky kladně, což značí jejich zájem o koníček ježdění na kole či koloběžce. Znalosti se snaží získat co nejvíce od rodičů, ve škole ale i od starších kamarádů. Ve městě je absence dětského dopravního hřiště a děti musejí dojíždět do vzdálenějšího města. I přesto, že děti nemohou nacvičovat získané znalosti na dopravním hřišti, jejich odpovědi v dotazníku byly velice uspokojivé.

Učitelé, rodiče i starší kamarádi dospělých čerpají ze svých získaných zkušeností, které předávají dětem. Mohou využít řady materiálů, které jsou dostupné na internetu. I pro nejmenší děti jsou vytvořeny knížky, které je seznamují s bezpečným pohybem na silnici či chodnících. V městských knihovnách se vytvářejí testy pro malé čtenáře, kdy i jejich součástí je test zaměřený na dopravní výchovu. Knihy se píší pouze pro nejmenší čtenáře. Je absence knih, které by byly pro starší žáky, kteří se chystají vyjet samostatně do provozu mezi vozidla. K dostání je pouze elektronická forma, kterou zaštěpuje iBesip, kterou si musí sám žák navštívit, přečíst, popřípadě postahovat.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FORMÁČKOVÁ, L. *Nauka o bezpečnosti silničního provozu - chodci*. Praha: Občanské sdružení Evropská asociace pro fototerapii, [2018]. 44 s. Calcula (Evropská asociace pro fototerapii). ISBN 978-80-87861-50-9.
2. CHALOUPECKÝ, J. *Vpravo jezdit nestačí: Bezpečně po chodníku i po silnici*. Praha: AREA-pulso, 1994. ISBN 80-900921-8-7.
3. LÍMOVÁ, L. *Teorie dopravní výchovy*. Praha: Karolinum, 2006. 82 s. ISBN 80-246-1157-0.
4. PERIČ, T. *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada, 2008. 192 s. ISBN – 978-80-247-2643-4
5. SCHRÖTER, Z. *Autoškola? Pohodlně!: 2019*. Dvacáté druhé aktualizované vydání. Plzeň: Zdeněk Schröter, [2019]. 352 s. ISBN 978-80-87803-13-4.
6. STOJAN, M. *Škola a zdraví 21: aktuální otázky dopravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2009. 128 s. ISBN 978-80-7392-123-1.
7. ŠTIKAR, J. HOSKOVEC, J. ŠTIKAROVÁ, J. *Psychologie v dopravě*. Univerzita Karlova Praha: Karolinum, 2003. 271 s. ISBN 80-246-0606-2.
8. VOTRUBA, J. a IRA J.. *Dětská dopravní hřiště: výstavba, provoz a metodika výcviku.* 2., přeprac. vyd. Ilustroval Lubomír VASILEV. Praha: SPN, 1985. 118 s. Účelové náklady.
9. VOTRUBA, J. *Výcvik na dětských dopravních hřištích*. Praha: Fortuna, 1997, 48s. ISBN 80-7168-435-X
10. VOTRUBA, J. *Dopravní výchova*. Praha: Fortuna, 1992. 64 s. ISBN 80-85298-98-8.

Elektronické zdroje

1. Vzdělávání v oblasti dopraví výchovy. Centrum dopravního výzkumu [online]. 2017 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.czrso.cz/clanek/vzdelavani-v-oblasti-dopravi-vychovy/?id=1697

2. Podklady k výuce témat dopravní výchovy v základních školách. Metodický portál RVP [online]. 2012 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16447/podklady-k-vyuce-temat-dopravni-vychovy-v-zakladnich-skolach.html/

3. IBesip. www.ibesip.cz [online]. Praha: Fraus, 2018 [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Predskolni-deti/Dopravni-vychova-pro-MS-interaktivne

4. IBesip. Www.ibesip.cz [online]. Praha: Fraus, 2018 [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Zaci-zakladnich-skol

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb., ve znění účinném od 1. října 2018 o provozu na pozemních komunikacích (zákon o silničním provozu). Dostupné z www: <https://www.ibesip.cz/getattachment/Tematicke-stranky/Pravidla-silnicniho-provozu/361_01_10_2018.pdf>.

Seznam zkratek

BESIP – Bezpečnost silničního provozu

IZS – Integrovaný záchranný systém

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP – Rámcový vzdělávací program

Seznam grafů

Graf č. 1: Odpovědi na otázku č. 2 20
Graf č. 2: Odpovědi na otázku č. 3 21
Graf č. 3: Odpovědi na otázku č. 4 22
Graf č. 4: Odpovědi na otázku č. 5 23
Graf č. 5: Odpovědi na otázku č. 6 24
Graf č. 6: Odpovědi na otázku č. 7 25
Graf č. 7: Odpovědi na otázku č. 8 26
Graf č. 8: Odpovědi na otázku č. 9 27
Graf č. 9: Odpovědi na otázku č. 10 28
Graf č. 10: Odpovědi na otázku č. 11 29
Graf č. 11: Správné odpovědi na otázku č. 12 30
Graf č. 12: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 12 31
Graf č. 13: Správné odpovědi na otázku č. 13 32
Graf č. 14: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 13 33
Graf č. 15: Správné odpovědi na otázku č. 14 34
Graf č. 16: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 14 34
Graf č. 17: Správné odpovědi na otázku č. 15 35
Graf č. 18: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 15 36
Graf č. 19: Správné odpovědi na otázku č. 16 37
Graf č. 20: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 16 37
Graf č. 21: Správné odpovědi na otázku č. 17 39
Graf č. 22: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 17 39
Graf č. 23: Správné odpovědi na otázku č. 18 40
Graf č. 24: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 18 41
Graf č. 25: Správné odpovědi na otázku č. 19 42
Graf č. 26: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 19 42
Graf č. 27: Správné odpovědi na otázku č. 20 43
Graf č. 28: Správně odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 20 44
Graf č. 29: Správné odpovědi na otázku č. 21 45
Graf č. 30: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 21 45
Graf č. 31: Správné odpovědi na otázku č. 22 47
Graf č. 32: Správné odpovědi v jednotlivých městech na otázku č. 22 47
Graf č. 33: Správné odpovědi na otázku č. 23 48

Graf č. 34: Správné odpovědi jednotlivých měst na otázku č. 23 49
Graf č. 35: Odpovědi na otázku č. 24 50
Graf č. 36: Odpovědi na otázku č. 25 51

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Počty usmrcených dětí ČR 18
Obrázek č. 2: Křižovatka I 33
Obrázek č. 3: Otázka č. 19 41
Obrázek č. 4: Otázka č. 20 43
Obrázek č. 5: Křižovatka II 46
Obrázek č. 6: Povinná výbava jízdního kola 50

Seznam příloh

Příloha 1: Výukové materiály 70
Příloha 2: Dotazník o dopravní bezpečnosti 71
Příloha 3: Strukturovaný rozhovor 74

Přílohy

Příloha 1: Výukové materiály

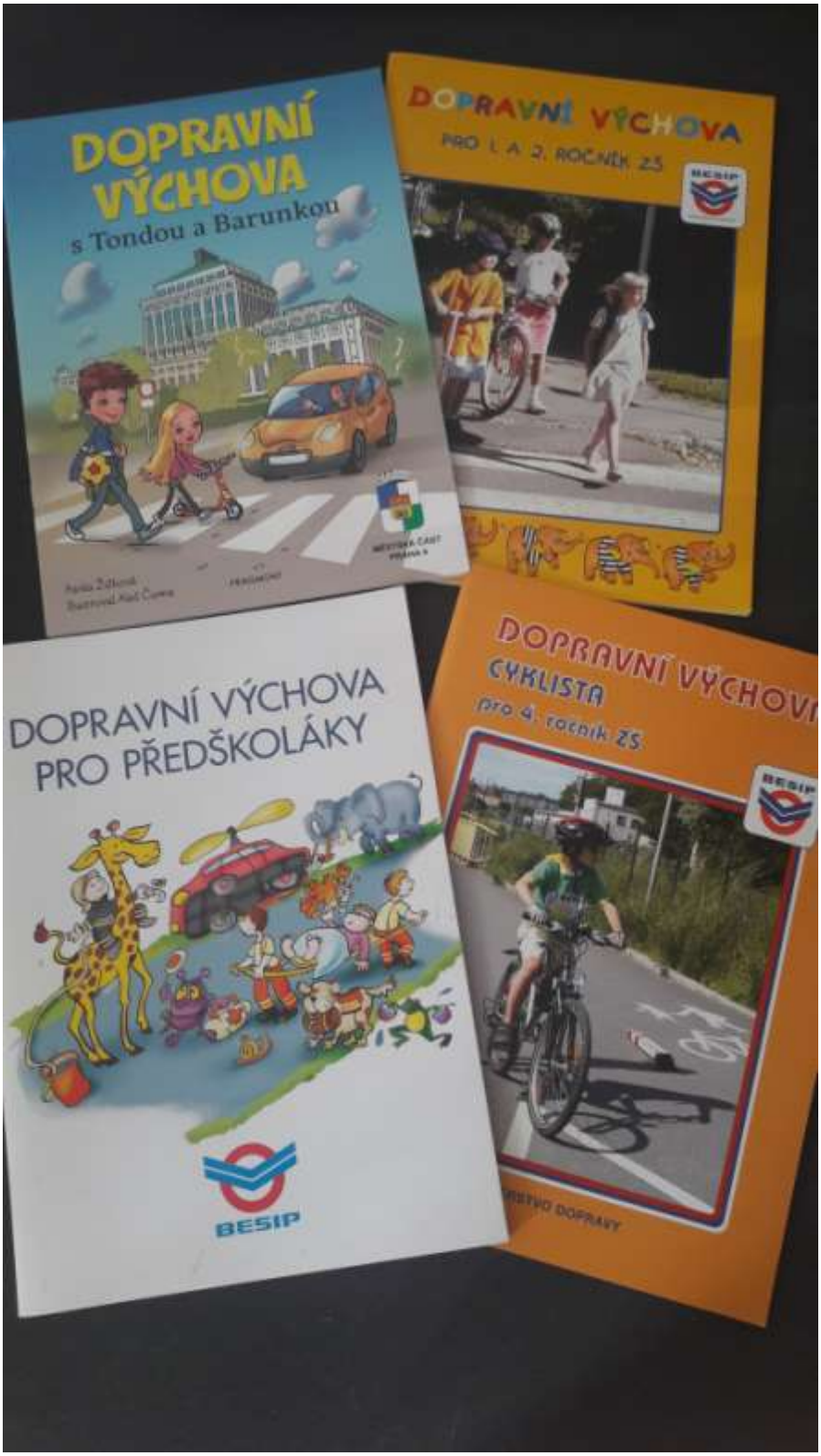

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 2: Dotazník o dopravní bezpečnosti

DOTAZNÍK O DOPRAVNÍ BEZPEČNOSTI

Dotazník slouží jako zdroj dat pro zpracování do bakalářské práce, která je zaměřená na vzdělávání a výchovu dětí v oblasti dopravní bezpečnosti. Dotazník je anonymní a určený pouze pro žáky 4. a 5. třídy na základních školách. U všech otázek je potřeba označit alespoň jednu správnou odpověď. Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji vám bezpečné cesty.

1. **V jakém městě žiješ?**

2. **Do jaké třídy chodíš?**
   a. 4. třída
   b. 5. třída

3. **Jak chodíš do školy?**
   a. sám/sama pěšky
   b. s kamarády pěšky
   c. sám/sama na koloběžce/na kole
   d. s rodiči pěšky
   e. s rodiči autem
   f. MHD

4. **Jezdíš ve volném čase na kole/koloběžce?**
   a. ano
   b. ne

5. **Kde jezdíš na kole/koloběžce?**
   a. na chodníku
   b. na silnici
   c. na hřišti

6. **Máš na hlavě helmu při jízdě na kole/koloběžce?**
   a. ano
   b. ne

7. **Byl/a jsi někdy na dopravním hřišti?**
   a. ano, se školou
   b. ano, s rodiči (jiným dospělým)
   c. ne, nikdy

8. **Využíváš dopravní hřiště i ve svém volném čase?**
   a. ano, sám
   b. ano, s kamarády
   c. ano, s rodiči
   d. ne

9. **Proběhla ve tvé škole beseda s dopravním policistou, který by tě poučil o dopravní bezpečnosti?**
   a. ano
   b. ne

10. Kde všude ses dozvěděl/a, jak se máš bezpečně chovat při jízdě na kole/koloběžce?

a. ve škole
b. na internetu
c. od rodičů
d. od kamarádů
e. v televizi
f. nevím, jak se správně a bezpečně chovat při jízdě na kole/koloběžce

11. Máš při jízdě na kole/koloběžce doprovod starší 18 let?

a. ano, vždy
b. ano, občas
c. ne, jezdím sám
d. ne, jezdím s osobami mladšími 18 let

12. V silničním provozu smějí jezdit cyklisté samostatně bez dozoru:

a. od 8 let
b. od 10 let
c. až od 12 let

13. Před každou jízdou je cyklista povinen:

a. promazat jízdní kolo a seřídit brzdy
b. zkontrolovat jízdní kolo, jeho vybavení a odstranit závady
c. jízdní kolo řádně umýt

14. V jakém pořadí projedou řidiči křižovatkou?

a. modré, cyklista, žluté
b. žluté, modré, cyklista
c. cyklista, modré, žluté

15. Znamení o změně směru jízdy dává cyklista:

a. máváním paží
b. zřetelným upažením
c. vztyčením paže

16. Které svislé dopravní značky jsou kulaté a modré?

a. zákazové
b. příkazové
c. výstražné

17. Tato výstražná značka upozorňuje na:

a. křižovatku, kde není přednost v jízdě upravena svislými dopravními značkami
b. zákaz vjezdu všech vozidel
c. křižovatku, kde platí přednost zleva

18. V jakém oblečení jsme nejlépe viditelní?

a. na barvě nezáleží
b. když si oblékneme červené triko
c. ve světlých barvách, doplněných reflexními prvky

19. Za kterou, z těchto dopravních značek, smí cyklista vjet na kole?

a. b. c. d.

20. Která dopravní značka říká, že jsme na hlavní pozemní komunikaci?

a. b. c. d.

21. Kde NESMÍME jet na kole?

a. na přechodu pro chodce
b. na stezce pro cyklisty
c. v obytné zóně

22. V jakém pořadí projedou řidiči křižovatkou?

a. modré, žluté, cyklista
b. cyklista, žluté, modré
c. modré, cyklista, žluté
d. žluté a modré auto současně, cyklista jako poslední

23. Při vjíždění z místa ležícího mimo silnici na silnici musím dát přednost:

a. všem vozidlům jedoucím po silnici
b. pouze vozidlům přijíždějícím zprava
c. pouze všem motorovým vozidlům

24. Vyber a doplň na správná místa na kole POVINNOU výbavu:

a. bílá odrazka
b. červená odrazka
c. oranžová odrazka 2x
d. bíle světlo
e. brzdy
f. červené světlo

25. Doplň telefonní čísla:

a. HASIČI
b. POLICIE ČR
c. MĚSTSKÁ POLICIE
d. ZDRAVOTNICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA
e. INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 3: Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor s učiteli na prvním stupni základních škol slouží jako zdroj dat pro zpracování bakalářské práce, která je zaměřená na vzdělávání a výchovu dětí v oblasti dopravní bezpečnosti. Strukturovaný rozhovor je anonymní a určený pro učitele základních škol, kteří vyučují dopravní výchovu na základních školách. Děkuji za vyplnění.

1. Jak velká je obec (město), ve kterém vyučujete?

2. Výuku dopravní bezpečnosti vyučujete na základě určení v rámcovém (školním) vzdělávacím programu ne zařazujete doplňkově jako důležité téma vzdělávání?

3. Jak dlouho vyučujete dopravní výchovu?

4. Jaké máte vzdělání v této oblasti, věnoval/a jste se v minulosti výchově dětí v silniční dopravě?

5. Absolvujete pravidelné školení o výuce dopravní výchovy, popř. s jakými organizacemi spolupracujete?

6. Jak probíhá Vaše výuka, které pomůcky využíváte při výuce, máte k dispozici dětské školní hřiště pro dopravní výchovu?

7. Jste seznámen/a o možnosti zaslání podkladů k výuce dopravní výchovy, např. od BESIP? Využíváte této možnosti? Popř. které podklady Vás nejvíce zaujaly?

8. Spolupracujete s městským úřadem na zdokonalení výuky dětí? Přípravy akcí, soutěže pro děti, besedy, dny IZS aj.

9. Co si myslíte, že by zlepšilo či prohloubilo znalosti dětí v této oblasti?

10. Máte nějaké vize do budoucna, co se týče přípravy (výuky) dětí na samostatný pohyb v provozu?

Zdroj: Vlastní zpracování